

UNIVERZITA KARLOVA

Katolická teologická fakulta

Katedra pastorálních oborů a právních věd

Vladimír Mikuš

**VĚZEŇSKÁ DUCHOVNÍ PÉČE Z POHLEDU
UŽIVATELE**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. Ing. Mgr. Aleš Opatrný, Th.D.

2017

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.

Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 11. 11. 2016

Vladimír Mikuš

ANOTACE

V této práci je uvedeno, co se rozumí duchovní péčí ve věznici. Je zde popsána základní struktura Vazební věznice Praha Ruzyně. V práci jsou charakterizovány podmínky pro duchovní život ve Vazební věznici Praha Ruzyně z hlediska autora práce. Dále je uváděn stručný popis dostupných podnětů pro duchovní život v téže věznici. Následuje výčet konkrétních podnětů pro duchovní život s autentickými svědectvími. Je popsáno institucionální zajištění podmínek pro duchovní péči ve vězení v rámci České republiky. Formou anonymních dotazníků byly získány od vězněných osob informace o formách a podmínkách duchovního života ve vězení.

Klíčová slova: vězeňství, duchovní život, vězeňský kaplan, duchovní doprovázení

SPIRITUAL CARE IN A PRISON FROM THE POINT OF VIEW OF USER

ABSTRACT

In this work is presented what is to be understood as a spiritual care in a prison. You shall find here also the elementary structure of the Detention prison Prague – Ruzyně. The conditions for a spiritual life within the Detention prison Prague – Ruzyně are characterised in this study from the point of view of its author. Furthermore, there is as well a brief description of accessible stimulations for the spiritual life within the same prison. What follows is a list of particular impulses for a spiritual life with authentic testimonies. The author describes the institutional guarantee of conditions for a spiritual life in a prison within the Czech Republic. The informations about forms and conditions of a spiritual life in a prison were obtained with a help of anonymous questionnaires.

Key words: prison services, spiritual life, prison chaplain, spiritual guidance

Počet znaků s mezerami: 106 215

Za pomoc a odborné konzultace děkuji Doc. Ing. Mgr. Aleši Opatrnému, Th.D.;

za cenné rady při zpracování práce kaplanům Vazební věznice Praha – Ruzyně

Mgr. Radku Kuchařovi a Mgr. Danielovi Pfannovi.

Obsah

Úvod	7
1. DUCHOVNÍ ŽIVOT A JEHO PRVKY	8
1.1 Modlitba	8
1.2 Rozjímání	10
1.3 Bohoslužba	10
1.4 Společenství	10
2. POPIS VAZEBNÍ VĚZNICE PRAHA – RUZYNĚ	12
2.1 Vazební část	12
2.2 Část výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS)	12
2.2.1 VTOS – ostraha	12
2.2.2 VTOS - dozor	13
2.2.3 VTOS - trvale pracovní nezařaditelní	13
2.2.4 VTOS - pracovní četa	13
3. PODMÍNKY K ČERPÁNÍ VĚZEŇSKÉ DUCHOVNÍ PÉČE	14
3.1 Nejdůležitější události liturgického roku ve vězení	16
3.1.1 Advent	16
3.1.2 Vánoce	16
3.1.3 Velikonoce	18
3.2 Svátosti	18
3.2.1 Křest	19
3.2.2 Biřmování	22
3.2.3 Eucharistie	23
4. INSTITUCIONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ PODMÍNEK PRO DUCHOVNÍ ŽIVOT	25
4.1 Činnost občanského sdružení Vězeňská duchovenská péče	26
4.2 Dohoda o duchovní službě	27
4.3 Vězeňská duchovní služba	28
5. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ	29
6. ZÁVĚR	43

Úvod

Motivací pro zvolení tématu mé bakalářské práce byl můj zájem o vše, co se týká vězeňské duchovní péče. Tento můj zájem je podnícen velmi osobní zkušeností. Na několik let jsem se octnul ve výkonu trestu odnětí svobody. Stal jsem se vězňem. Měl jsem a stále mám možnost čerpat vězeňskou duchovní péči.

Vězeňskou duchovní péčí se rozumí osobní rozhovory s vězeňskými kaplany či dobrovolníky, kteří jsou pověřeni příslušnou církví a schválení Vězeňskou službou České republiky (dále jen VS ČR). Tito duchovní mohou vykonávat rovněž pastorační návštěvy. Dále se vězeňskou duchovní péčí chápe konání bohoslužeb pro zájemce z řad obviněných či odsouzených a umožnění individuálního přístupu k náboženským úkonům. Věznice povolují konat společné náboženské obřady obviněných a odsouzených, pořádání přednášek a besed, zejména s etickou tematikou, popřípadě koncertů hudebních skupin a jednotlivců.

Práce analyzuje nabídky vězeňské duchovní péče vězněným osobám z různých hledisek, dále zkoumá, jak na tuto nabídku reagují jednotliví uživatelé a jaká je jejich motivace k čerpání vězeňské duchovní péče.

Dále bude popsáno institucionální zajištění podmínek pro duchovní život. Chceme popsat konkrétní situaci v čerpání vězeňské duchovní péče ve Vazební věznici Praha Ruzyně (dále jen VV Praha Ruzyně), a její zajištění v podmínkách výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody. Formou dotazníků chceme získat od vězněných osob informace o formách a podmínkách duchovního života ve vězení.

Cíl práce vychází z přesvědčení autora, že vězeňská duchovní péče může pomoci k prevenci recidivy a kriminality vězněných osob. Předpokládáme, že může. Pokud tedy může pomoci, tak za jakých okolností? Práce se snaží popsat a vyhodnotit podmínky vězeňské duchovní péče v jedné konkrétní věznici, které by mohly tomuto cíli napomáhat.

Metodou výzkumu je distribuce, sběr a vyhodnocení anonymizovaných dotazníků vybraným odsouzeným ve VV Praha Ruzyně, kteří využívají nabídku vězeňské duchovní péče. Duchovní život nemůžeme posuzovat, nelze jej změřit. Jedná se o niterní záležitost každého jednotlivce, nicméně budou zde popsány prvky podporující duchovní život, které jsou ve VV Praha Ruzyně dostupné. Analýzou rozhovorů s jednotlivci, kteří čerpají nabídku vězeňské duchovní péče, budeme zjišťovat jejich receptci.

1. DUCHOVNÍ ŽIVOT A JEHO PRVKY

Duchovní život probíhá v samém nitru v duši člověka. Když se zeptáme člověka kde to je, zpravidla si sáhne na oblast hrudníku, kde je srdce, nikoliv na hlavu, kde máme mozek. Smyslem duchovního života je náš podíl na Božím životě. Podstatné je, aby náš duchovní život byl upřímný a ryzí. Duchovní život nás věřící trvale směřuje k víře v trojjediného Boha. To ovšem neznamená, že jej také nevěřící nemohou vést. „Duchovní život začíná duchovním setkáním mezi Bohem a člověkem.“¹

Mezi základní předpoklady pro duchovní život řadíme modlitbu, rozjímání, slavení bohoslužeb, církevní společenství. Nad rámec „učebnicových“ předpokladů bychom ještě přiřadili ticho a klid. Ve vězení jsou totiž velice důležitým předpokladem duchovního života. Jen stěží se lze zastavit a přemýšlet v hlučném prostředí. Pokud je člověk neustále rušen ostatními spoluvězni a nepřetržitě zapnutou televizí, těžko hledá soukromí. Předurčeny k těmto potížím bývají v některých věznicích zejména mnohalůžkové cely. VV Praha Ruzyně v tomto směru představuje výjimku. Cely jsou zde dvou až čtyř lůžkové. V takovýchto podmínkách je mnohem snazší nalézt ticho, klid a svůj čas pro sebe.

1.1 Modlitba

Jednu z mnoha definic modlitby uvádí slovník spirituality: „Nemůžeme definovat člověka, nepochopíme-li modlitbu. Ale rovněž tak nemůžeme pochopit pravou povahu a účel modlitby, nepochopíme-li celkové povolání člověka. Kdo je člověk, který se modlí? Je modlitba přemítáním o tajemství jeho bytí? Je modlitba úkonem někoho, kdo obdivuje velikost vesmíru, nebo se snaží porozumět smyslu své existence?“²

Dále jsou zde uváděny nezbytné známky vnitřní struktury toho, kdo zakouší skutečnost modlitby: „Víra v jednoho osobního živého Boha; víra v jeho skutečnou přítomnost; dramatický dialog mezi člověkem a Bohem, jehož přítomnost člověk uznává.“³

Není předmětem této práce definovat modlitbu jako takovou, citovat teoretické práce o jednotlivých druzích a způsobech modlitby. Zaměříme se spíše na možnosti modlení se ve vězeňském prostředí. Tyto možnosti se jeví na první pohled stejné jako v civilním prostředí mimo věznici. Vždyť hovořit s Bohem, promlouvat k němu, naslouchat ho mohou stejně dobře jako vězeň i jako svobodný člověk. Je pravda, že před Bohem jsme všichni stejně svobodní. Nicméně jistá vězeňská specifika tu existují. O potřebě alespoň minimálního klidu a soukromí již bylo hovořeno. Ve společenství se lze modlit jednou týdně při bohoslužbě ve vězeňské kapli. Po zbytek času je tedy na každém věřícím, kde a kdy si najde své soukromí a svůj pokojík. Tak jak se praví v Bibli: „Když se modlíš, vejdi do svého pokojíku, zavři za sebou dveře a modli se ke svému Otci, který zůstává skryt; a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí.“⁴ Nejčastější je večerní modlitba vleže v posteli po zhasnutí světla a vypnutí televize, pod dekou otočení ke zdi. Další hojně využívanou dobou je vycházka na vycházkovém dvoře,

¹ CUSKELLY Eugen James, *Současná spiritualita*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, str. 69

² De FIORES Stefano, *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, str. 524

³ De FIORES Stefano, *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, str. 524;

HEILER Friedrich, *Das Gebet*. Eine religionsgeschichtliche und religionssoziologische Untersuchung, München 1923

⁴ Mt 6,6

zpravidla vsedě na lavičce kdesi v koutku nebo při chůzi. Modlitba na kolenou při vycházkách by zřejmě způsobila pozdvižení a stala by se terčem minimálně posměchu. Někdo se modlí při stereotypních každodenně se stále opakujících vězeňských úkonech: například při tzv. sčítáku (početní prověrka odsouzených nastoupených v řadě za sebou) nebo při čekání v zástupu při výdeji jídla. Pokud se dotyčný dokáže odpoutat od těchto stereotypních vnějších vlivů a mlčky se dokáže modlit, pak se jedná o skutečný dar. Kdo tento dar nemá, musí hledat trochu soukromí k osobní modlitbě. Spíše výjimečně se najde seskupení stejně k víře zaměřených lidí na stejné cele. Pak je cesta ke klidné modlitbě snazší. Někdo se dokáže modlit v práci. Opět při monotónní činnosti se lze od ní na okamžik oprostít, a pokusit se rozmlouvat s Bohem v podobě modlitby.

Dle obsahu osobních rozhovorů autora s jednotlivými věřícími jsou nejčastějšími modlitbami přimluy a prosby. Skutečností, že nás od blízkých dělí mříže, jeví se tyto přimluy intenzivnější. O své blízké se nemůžeme postarat, přimlouváme se u Boha o naše blízké. Pokud je tato naše modlitba upřímná a neokázalá⁵, potom musíme však Bohu přiznat naše hříchy a uvědomit si, že za tuto nemožnost pomoci blízkým si můžeme především sami. Hřešili jsme a jsme proto ve vězení. Při pobytu ve vězení se zpravidla záporné vlastnosti člověka zvýrazní, patří mezi ně i sobectví a bezohlednost. Právě přimluy modlitba za druhé a náš každodenní život s pomocí druhým, může pomoci tyto negativa omezovat.

V prosebné modlitbě se lidé obrací na Boha i v krajních stavech, v neřešitelných životních situacích ve smyslu veršů Matoušova evangelia: „Proste a bude Vám dáno;... Neboť každý, kdo prosí, dostává... Jestliže tedy vy, ač jste zlí, umíte svým dětem dávat dobré dary, čím spíše váš Otec v nebesích dá dobré těm, kdo ho prosí!“⁶ Účel prosebné modlitby zřejmě není, aby Bůh splnil naše všemožná přání a touhy, nýbrž abychom my konali jeho vůli: „Staň se tvá vůle jako nebi, tak i na zemi.“⁷ Bůh nesplní vždy všechna naše přání. Pokud by tak tomu bylo v případě prosebných modliteb vězňů, pak by věznice byly pravděpodobně poloprázdné. Naproti tomu Ježíš v Matoušově evangeliu říká: „A věříte-li, dostanete všechno, oč budete v modlitbě prosit.“⁸

O modlitbě jako důležité cestě k prameni Ducha Svatého hovoří Anselm Grún: „Pro mě ale modlitba není jen rozhovor, nýbrž setkání s Bohem. Toto setkání mě proměňuje. Uskutečňuje se ve čtyřech krocích:

- Setkávám se sám se sebou. Kdo jsem já, Cítím, že si před Bohem nesmím na nic hrát,...
- Setkávám se s Bohem. Kdo je ten Bůh, ke kterému se teď modlím?
- Mluvím k Bohu. Rozhodující je dialogický charakter modlitby.
- Mlčím před Bohem. Nechávám ho, aby na mne láskyplně hleděl, a nic nemusím říkat.“⁹

⁵ Srovnej Lk 18,9-14

⁶ Mt 7,7-11

⁷ Mt 6,10

⁸ Mt 21,22

⁹ GRÚN Anselm, *Doprovázení na duchovní cestě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014, str. 9

1.2 Rozjímání (meditace)

„Meditace je jedna z forem vnitřní modlitby. V křesťanské spiritualitě značí meditace povšechně formu modlitby, při níž se střídají rozličné úkony rozumu a vůle, kdežto při kontemplaci ve vlastním smyslu slova je duchovní činnost mnohem jednodušší.“¹⁰

Při rozjímání bychom měli svým nitrem přijmout to, co nám říká Bůh v Bibli. Pomáhá nám nalézat smysl v jednotlivých událostech, setkání, v životních situacích. Považujeme za důležité nemyslet na Boha pouze ve vězeňské kapli či v kostele, ale i tzv. běžném životě. Potřeba klidu a ticha je pro rozjímání ještě poněkud výraznější, než je tomu u modlitby. Pokud chceme cosi slyšet, pak se musíme ztišit a uklidnit. Tímto se chystáme na naslouchání a vnímání. Možnosti meditace ve vězení se tedy omezují, spíše jen na společenství ve vězeňské kapli a ve vzácných případech na celý, kde je stejně smýšlející a v Boha věřící osazenstvo.

1.3 Bohoslužba

Ve VV Praha Ruzyně se koná jednou týdně katolická bohoslužba. Celebruje jí katolický kněz, který zde pracuje zároveň jako dobrovolník Vězeňské duchovenské péče (viz kapitola 4.1). V tento den kněz slouží dvě bohoslužby, jednu pro oddělení výkonu vazby (dále jen VV) a druhou pro oddělení VTOS. Toto rozdělení je nutné s ohledem na předpisy VS ČR. Není možné se stýkat bez dozoru mezi obviněnými ve VV a odsouzenými ve VTOS. Kromě této katolické bohoslužby se rovněž jednou týdně schází společenství s evangelickým duchovním k evangelické bohoslužbě. Evangelický duchovní pracuje ve VV Praha Ruzyně jako vězeňský kaplan, který je zaměstnancem VS ČR. V období křesťanských svátků – Velikonoc a Vánoc, jsou slouženy slavnostní vánoční a velikonoční bohoslužby. Opět jsou rozděleny pro oddělení VV a oddělení VTOS.

Pro duchovní život je bohoslužba nejposvátnější prvek: „Liturgie je také veřejná bohapocta, kterou koná tajemné tělo Ježíše Krista, a to hlava i údy. Proto každé slavení liturgie je činnost vynikajícím způsobem posvátná: je to dílo Krista kněze a jeho těla, církve. Z hlediska účinnosti se jí žádná jiná činnost církve titulem ani stupněm nevyrovná.“¹¹

1.4 Společenství

Církevní společenství ve vězení má pro vězněné osoby velkou důležitost. Jedná se o nevelkou skupinu stejně zaměřených lidí, kteří vyznávají stejné či podobné hodnoty. Většinou je spojuje víra. Tento teologický rozměr je důležitý. Většinou se všichni dobře znají a navzájem sdílejí svoje potíže, dobré a těžké chvíle, které přináší pobyt ve vězení. Jistěže v církevním společenství se zabýváme vztahy mezi jednotlivými členy, k tomu je ovšem nutné přiřadit náš vztah k Bohu. Jestliže by církevní společenství fungovalo pouze na sociologickém základě, pak by se již nejednalo o církevní společenství, chcete-li o Boží lid. Totéž platí o

¹⁰ De FIORES Stefano, *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, str. 502

¹¹ SC 7

fungování na charitativních principech, které jsou jistě velmi bohubilé. Nejedná se pak o církevní společenství, ale o dobročinný spolek.

Svatý apoštol Pavel píše v Listu Efezkým: „Jedno tělo a jeden Duch, k jedné naději jste byli povoláni; jeden je Pán, jedna je víra, jeden křest, jeden Bůh a Otec všech, který je nade všemi, skrze všechny působí a je v nás všech.“¹²

Anselm Grún o společenství píše dnes velice aktuální myšlenky: „Zejména ve světě, který stále více směřuje k anonymitě, by byla zkušenost společenství, v němž všichni najdou své místo a svou hodnotu, pro naši společnost uzdravující. Ano, duchovní společenství by mohlo hrát důležitou roli v integraci různých kultur. Při bohoslužbě se totiž všichni sjednocujeme, nezávisle na barvě pleti nebo původu.“^{13 14}

¹² Ef 4,4-6

¹³ GRÚN Anselm, *Doprovázení na duchovní cestě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014, str. 32

¹⁴ Srovnej 1K 12,13

2. POPIS VAZEBNÍ VĚZNICE PRAHA – RUZYNĚ

Vazební věznice Praha-Ruzyně je rozdělena na oddělení výkonu vazby a oddělení výkonu trestu odnětí svobody.

2.1 Vazební část

Zde jsou umístěni obvinění, tj. dosud neodsouzení lidé, kteří čekají na soudní řízení, kde mohou být odsouzeni či nikoliv. Mohou být také z vazby propuštěni a čekat na soudní řízení na svobodě. Rovněž jsou zde umístěni lidé, kteří jsou po čase propuštěni, aniž by k nějakému soudnímu řízení došlo. Z hlediska práva jsou ve vazbě umístěni lidé dosud nepotrestaní, čili nevinní. Jsou zde umístěni na celách po 2-4 lidech, na kterých jsou zavřeni 23 hodin denně. Prostor cely je obviněný nucen sdílet s ostatními spoluvězni, s kterými nemusí vždy sdílet stejné sociální a hygienické návyky. Kromě těchto cel (tzv. pevná vazba) je možno umístit vazebně stíhané na tzv. volnou vazbu. Jedná se o uzavřené křídlo budovy, kde jsou cely otevřené a obvinění se mohou volně pohybovat z cely na celu či navštívit kulturní místnost. Ve VV Praha Ruzyně je na volné vazbě umístěno přibližně 10 procent z celkového počtu lidí ve vazební části umístěných. Jednou za den mají nárok na jednogodinovou vycházku na venkovním dvoře v zamřížovaných kójích o přibližných rozměrech 5x3 metry. Kromě této vycházky se nabízí další možnosti jak opustit svoji celu: je možno se zúčastnit sportovních her v tělocvičně, navštívit posilovnu, kulturní místnost s televizí, přehrávačem DVD a stolním fotbalem. Těchto aktivit je možné se zúčastnit několikrát týdně. Jsou velmi žádané, protože umožňují lidem opustit celu a představují alespoň nějakou změnu z jinak jednotvárného a nudného pobytu v uzavřeném prostoru. Jednou z takovýchto aktivit či změn je návštěva kaple nebo rozhovor s vězeňským kaplanem či duchovním.

2.2 Část výkonu trestu odnětí svobody (VTOS)

V České republice je VTOS rozdělen dle stupně střežení a přísnosti režimu do čtyř skupin: dohled „A“, dozor „B“, ostraha „C“, zvýšená ostraha „D“. Samostatnou skupinou jsou doživotně odsouzení.

Ve VV Praha-Ruzyně je několik oddělení VTOS. Jejich denní režim je poměrně rozmanitý, umožňuje různé možnosti trávení volného času.

2.2.1 VTOS – ostraha

Jedná se o uzavřený oddíl přibližně 60 odsouzených. Pracovně zařazených je zhruba jedna třetina. Jde o práci tzv. chodbaře. To je odsouzený, který má na starosti výdej stravy, úklid společných prostor a různé pomocné práce ve vazební části věznice. Další skupina odsouzených pracuje v ústavní kuchyni jako kuchaři či pomocné síly. Ostatní jsou nepracující, mohou se podílet na úklidových pracích na oddíle. Osobního volna je zde dostatek. Volný čas je možno trávit sportováním či účastí na různých krouzcích, čili na volnočasových aktivitách.

2.2.2 VTOS - dozor

Jedná se rovněž o uzavřený oddíl 60 odsouzených, převážně nepracujících. Pracovně zařazeno je maximálně do 15 odsouzených. Jde o úklidové práce uvnitř jednotlivých budov věznice po dobu 3 hodin denně. Další odsouzení pracují jako chodbaři. Zbytek dne mají odsouzení volný čas se stejnými možnostmi jeho trávení, tak jako ve výše uvedeném oddělení ostrahy.

2.2.3 VTOS – dozor, trvale pracovně nezařaditelní

Oddíl 40-50 odsouzených. Jedná se o oddělení nepracujících, zpravidla ze zdravotních důvodů. Jsou zde odsouzení zpravidla vyššího věku, dále chronicky nemocní či odsouzení s různou mírou tělesného postižení. Na tomto oddíle nejvíce hrozí nicnedělání s nudou. Mnohdy je skutečně potíž využít smysluplně volný čas.

2.2.4 VTOS - pracovní četa

Největší oddělení výkonu trestu odnětí svobody ve VV Praha-Ruzyně je oddělení tzv. pracovní čety. Jedná se o samostatný oddíl cca 110 odsouzených, jde o odsouzené v režimu dozoru. Jak název napovídá, jsou zde všichni pracovně zařazeni. Pracovní doba je od 7⁰⁰ do 15³⁰ hodin. Zde umístění odsouzení pracují v ústavní a závodní kuchyni, ve skladech, v kotelně, v účtárně, v knihovně, v autoprovozu. Dále zde odsouzení pracují jako elektrikáři, údržbáři, zámečníci, instalatéři, úklidoví pracovníci. Tento oddíl funguje jako jakýsi servisní oddíl pro zbytek VV Praha-Ruzyně. Zhruba 20 odsouzených pracuje mimo věznici na tzv. venkovních pracovištích. Ráno odcházejí na pracoviště mimo věznici, odpoledne se vracejí zpět. Osobního volna je zde mnohem méně než na výše uvedených oddílech.

Ve všech těchto odděleních VTOS jsou odsouzení umístěni v celách po 2-4 osobách. Zcela výjimečně jsou k dispozici i jednolůžkové cely. Podmínky pro duchovní život jsou zde velice individuální. Velmi záleží na obsazení jednotlivých cel, na naturelu spoluvězňů, na jejich klidné či naopak nepokojné povaze. Velký „rušič“ klidu a „pojídač“ času je celodenně zapnutá televize. Je skutečně velkým darem, když se na cele sejdou stejně založení lidé se stejnými či podobnými životními hodnotami, s ochotou na sobě pracovat a vést duchovní život. K velké spokojenosti mnohdy stačí, když jsou spolubydlící k sobě vzájemně ohleduplní a ruší se co nejméně. Ve vězeňském prostředí snad ještě mnohem více platí zlaté evangelijní pravidlo: „Jak byste chtěli, aby lidé jednali s vámi, tak vy ve všem jedněte s nimi; v tom je celý Zákon i Proroci.“¹⁵

¹⁵ Mt 7,12

3. PODMÍNKY K ČERPÁNÍ VĚZEŇSKÉ DUCHOVNÍ PÉČE

Ve VV Ruzyně je zaměstnán na plný úvazek jeden vězeňský kaplan, který je zároveň evangelickým duchovním. Na tři dny v týdnu dochází pravoslavný duchovní¹⁶, na dva dny katolický kněz. Nepravidelně, dle potřeby zhruba jednou za dva měsíce dochází muslimský duchovní. První kontakt člověka umístěného ve vazební části věznice s duchovním probíhá zpravidla na podkladě žádosti o rozhovor s vězeňským kaplanem. Tato ústní žádost se podává prostřednictvím dozorce. Duchovní se dostaví dle časových možností, většinou do druhého dne, nejpozději do jednoho týdne. Jeden týden se jeví jako dlouhá doba, což může být způsobeno tím, že se duchovní se zájemcem o schůzku mine. Může být u jednání s advokátem, na venkovní vycházce, či mít návštěvu blízkých. Tento první rozhovor se odehrává zpravidla v kulturní místnosti daného oddílu, kde je vazebně stíhaný umístěn. Motivace vězňů k tomuto setkání mohou být velice rozmanité. Ve vězení se nacházejí lidé věřící i nevěřící, velká skupina je lidí hledajících či věřících v „něco“. Pro věřícího člověka je vyhledání kontaktu s duchovním jaksi samozřejmé. U zkušených, zejména opakovaně trestaných vězňů, je mnohdy jedinou motivací snaha o opuštění stísněného prostoru vězeňské cely, snaha o změnu jednotvárného a nudného denního režimu. Domnívám se, že na tomto není nic špatného a z lidského hlediska je tato motivace zcela pochopitelná. U osob „hledajících“ může být motivací ke kontaktu s duchovním kontakt s osobou, ke které mají důvěru. Je třeba si uvědomit, že osoba, která se poprvé v životě octne ve vězení, je v naprostém šoku téměř ze všeho. V těchto případech může být kontakt s duchovním velkou pomocí i pro osoby bez vyznání. Pokud po tomto prvním rozhovoru je ze strany osob ve vazbě zájem o další setkávání se s duchovním, děje se tak několika možnými způsoby.

Jedním z nich je pravidelné setkání na kulturní místnosti, je možné jednotlivě či v menších skupinkách. Náplň těchto setkání se odvíjí dle míry povědomí o náboženství, víře a duchovním životě. Témata rozhovorů jsou velice pestrá: hovoří se např. o historii a současnosti církvi, o Bibli, ale i o běžných lidských potřebách. Dost často se začíná mluvit o tom, co momentálně nejvíce tíží uvězněné v této jejich nelehké životní situaci. Vězeňský duchovní by měl být pro tyto případy i dobrým psychologem. V „pokročilejších“ skupinkách se čte Písmo s následnou exegezí. Nechybí kytara s duchovně zaměřenými písněmi. Další možností jsou filmy s náboženskou tematikou. Na závěr těchto setkání následuje společná dobrovolná modlitba. Je třeba připomenout, že účastníkem tohoto setkání je mnohdy osoba nevěřící.

Další možností pokračování kontaktu s duchovním je návštěva vězeňské kaple. Obsah a forma se příliš neliší od setkání na kulturní místnosti, nicméně vše se odehrává v jaksi duchovnějším a důstojnějším prostředí. Jednou týdně zde katolický kněz slouží mši. V kapli je možnost zapůjčení teologické a duchovní literatury. Pochopitelně nezáleží tolik na vnějším prostředí, spíše však na ochotě a nastavení zúčastněných otevřít se duchovním záležitostem ve smyslu slov Ježíše Krista: „Neboť kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jméno mém, tam jsem já uprostřed nich“.¹⁷ Nedílnou součástí setkání společenství v kapli je zpěv náboženských a duchovních písní za doprovodu kytary. V dokumentech II. Vatikánského

¹⁶ Stav k 30. 9. 2016, nyní (XI/2016) dochází občasně

¹⁷ Mt 18,20

koncilu se praví: „Církevní hudební tradice představuje nedocenitelný poklad, který vyniká nad ostatní umělecké projevy především tím, že je to bohoslužebný zpěv, vázaný na slova liturgie, a tak tvoří nezbytnou nebo integrující součást slavné liturgie.“¹⁸ Společný zpěv při liturgii přináší radost a naději, posiluje víru i s odvoláním na Písmo: „Plni Ducha zpívejte společně žalmy, chvalo zpěvy a duchovní písně. Zpívejte Pánu, chvalte ho z celého srdce.“¹⁹ Jistě je třeba připomenout i výrok, který se připisuje sv. Augustinovi: „Kdo zpívá, dvakrát se modlí“.²⁰

Zatímco délka pobytu lidí ve vazbě se počítá většinou v řádu měsíců, maximálně 1-2 let, délka pobytu lidí ve výkonu trestu odnětí svobody je pevně stanovena délkou jejich trestu. Může jít tedy o tresty opět v řádu měsíců na jedné straně, ale i víceleté tresty na straně druhé. Vězeňští kaplani a odsouzení tedy vědí, po jakou dobu se budou setkávat (budou-li chtít), po jakou dobu může duchovní odsouzeného doprovázet a po jakou dobu se odsouzený nechá vést na své další cestě duchovním životem. K setkávání se dochází zpravidla jedenkrát týdně ve vězeňské kapli, která je řádně vysvěcena. Při bohoslužbě a poněkud stísněném uspořádání se do kaple může vejít až 30 návštěvníků. Je zde příruční knihovna s duchovně a teologicky zaměřenou literaturou, DVD a videopřehrávač s televizí. Při těchto setkáních se pravidelně čte Písmo s následnou exegezí. Diskutuje se na různá společenská, sociální a historická témata. Dle domluvy je možno shlédnout film s duchovní tematikou či dokument téhož zaměření. Samozřejmě součástí těchto setkání je rozjímání v tichu a společná modlitba. Kromě těchto setkání je možno se s kaplanem domluvit na individuální samostatné schůzce pouze s ním. Tato schůzka slouží ke sdělení osobních přání a tužeb odsouzeného, je příležitostí pro obě strany k hovorům o víře, o hledání další, mnohdy nelehké cesty. Setkají se dva lidé a jde především o to, aby se potkali dva lidé ve smyslu já a ty. K tomu může dojít i během rozhovoru o zcela profánních tématech. Úlohou kaplana je, aby člověk umístěný ve vazbě cítil, že za ním někdo přišel. Že ho někdo poslouchá a naslouchá mu. Mělo by jít o vztah já a ty, nikoliv vztah nadřazený ve smyslu slov: vězeň je předveden před kněze. Teprve v této rovině je možno otevřít skutečný rozhovor.

I při setkání ve skupinkách jde o to, aby se několik lidí skutečně potkalo a setkalo. To znamená, že člověk musí přicházet na toto setkání s osobním nasazením. Může být vnějškově jakoby pasivní, ale vnímá druhé a oni vnímají jeho. A to i tehdy, když třeba i mlčí. Velká výhoda setkání ve skupinkách je ta, že o nějaké věci či problému uvažuje a přemýšlí společně více lidí najednou. Zde je důležité, aby šlo o osobní nasazení všech. U někoho se to projeví tak, že hovoří o osobních niterných záležitostech veřejně přede všemi. Druhý se vyznává a povídá velmi málo, nicméně ostatní cítí, že se ho rozhovor také týká. Někdy bývá velmi inspirující poslech duchovní či vážné hudby. Pomůže vzájemně se otevřít a spoluprožívat společnou radost. Někdy je setkání ve skupinkách společné hledání, a někdy prosté bytí spolu. Jde o pokus oprostít se od svých vnějších okolností, které nás rozdělují či přímo staví proti sobě, a zkrátka být spolu. Prožívám v setkání radost, že vedle mne sedí někdo a v této chvíli nás naše vnější souvislosti neruší. V kapli jsme spolu před Pánem.

Jednou týdně zde katolický kněz slouží mši. Před vlastní mší je vždy časový prostor na prodiskutování aktuálních témat ze společnosti na svobodě. Ve větší míře se diskutuje o

¹⁸ SC 112

¹⁹ Ef 5,19

²⁰ KKC 1156

aktuální situaci na jednotlivých oddílech vězení, o potížích, o radostech a strastech, které přináší vězeňský život.

3.1 Nejdůležitější události liturgického roku ve vězení

3.1.1 Advent

Pokud se ve vězení zeptáme, co znamená Advent, pak nejčastější odpověď²¹: „*To je něco s Vánoce nebo s náboženstvím*“.²² Následně jsou dotazovaní poučeni, že se jedná o slovo latinského původu a znamená přicházeti. Jestliže se zeptáme dále, co tedy znamená ono přicházení, nejčastěji se dovídáme, že přicházejí Vánoce nebo také zima. Poučenější vědí, že přichází Spasitel, narodí se Ježíš Kristus.

Při slavení adventní liturgie prožíváme období očekávání příchodu Ježíše Krista. Takto prožívají adventní období věřící i ve vězení. Při setkání ve společenství ve vězeňské kapli v adventním čase vnikáme společně do ticha a klidu. To bývá ve vězení dosti vzácné. Pozorujeme plápolavý plamen svící zapálených na adventním věnci, rozjímáme a přemýšlíme o nadcházejícím slavení narození Ježíše. Uvažujeme o jeho cestě, o našem vztahu k Ježíši Kristu a o tom, co pro nás znamená.

Avšak i pro nevěřící je advent příležitostí k zastavení a zklidnění, k rozjímání. Ano, mají pravdu, když říkají, že přicházejí Vánoce či zima. V civilním životě je adventní doba mnohdy svátkem nákupních center. Někteří lidé slaví Advent tím, že nakupují. Pro někoho jsou to svátky peněz, utrácení, nadbytku a přejídání. Toho všeho jsme ve vězení ušetřeni. Je na nás věřících šířit nenásilně evangelijní radostnou zvěst o narození Páně. Pokusit se dát náplň slovům: světlo je mocnější než temnota a láska je moudřejší než zloba. Myslíme si, že právě toto je ve vězení velice důležité.

3.1.2 Vánoce

Ve vězeňském prostředí mají vánoční svátky dosti specifické postavení. Většina vězňů považuje období Vánoc za nejhorší či nejsmutnější období v roce. Tento názor je většinový i u věřících. Jakýsi hlavní motiv tohoto času lze shrnout do věty: „Už aby to bylo za námi a byl nový rok.“ Tento přístup je bohužel smutný, ale lidsky pochopitelný. Jelikož se jedná o dny pracovního volna, tak pro lidi, kteří se nedokážou sami smysluplně zaměstnat či zabavit, jsou dny vánočního volna dalším zdrojem nudy a vězeňského stereotypu. Vězni nedobrovolně tráví vánoční období v prostředí mnohdy neutěšeném. Společnost jim mohou dělat lidé, s kterými trávit čas nechtějí, zatímco lidé blízcí, s kterými by chtěli být, jim jsou na svobodě vzdáleni. Tíživější je toto období Vánoc pro vězně s malými dětmi. V období vánočních svátků je u vězňů ještě výraznější, než po celý zbytek roku, touha po domově, blízkých a lásce. V této situaci je mnohdy obtížné přimět některé vězně, aby se radovali z narození Ježíše, z nového počátku. Jistěže nelze opomíjet důvody, které tuto situaci způsobily- totiž trestná činnost uvězněných.

²¹ V celé práci jsou osobní rozhovory autora s odsouzenými NN označeny *kurzívou*

²² Na základě osobního rozhovoru s odsouzeným NN. Písemné poznámky v archivu autora práce.

Někteří lidé ve vězení tráví vánoční svátky sledováním pohádek v televizi. Najde se i několik jedinců, kteří sledují filmy či dokumenty s náboženskou tematikou, či přímo vánoční poselství papeže Urbi et orbi z Vatikánu. Na některých oddílech VV Praha Ruzyně mají vězněné osoby povoleny mít svoji televizi přímo na cele. Pak je možno sledovat i tyto řekněme menšinové žánry. Na oddílech, kde jsou televize pouze na kulturních místnostech, je nemyslitelné prosadit sledování těchto náboženských pořadů proti většinovému názoru – totiž potřebě sledovat i o vánočních svátcích plytké televizní pořady. Naštěstí lze mít u sebe na celách radiopřijímač, takže, kdo chce poslouchat náboženské pořady, má tuto možnost v podobě rozhlasového vysílání.

Díky Bohu není málo těch, kteří Advent a vánoční svátky prožívají křesťansky. Během vánočních svátků probíhají dvě bohoslužby. Jednu slouží evangelický duchovní a druhou katolický kněz. Účast na těchto bohoslužbách, rovněž tak na velikonoční bývá hojnější, než na ostatních během celého liturgického roku. To je skutečnost, která je pozorovatelná i mimo vězení v civilní společnosti. Dle mého názoru se nad tímto nelze jakkoliv pohoršovat či moralizovat. Naopak, je to příležitost pro církve ukázat život ve společenství lidem, kteří se během roku kostelům a všemu, co souvisí nějakým způsobem s náboženstvím, vyhýbají. Úplně stejná situace je i ve vězení. V období jednoho z největších křesťanských svátků je možno lépe představit spoluvězněm život ve společenství se sdílením duchovních hodnot.

Takto hovoří jeden z vězněných v osobním rozhovoru s autorem: *„Na Vánoce ve vězení se na rozdíl od většiny svých kolegů svým způsobem těším. Jsem smířen s tím, že zde musím být, tak dělám vše pro to, aby období vánočních svátků byly hezky strávené chvíle. Na Štědrý den odpoledne je pro nás přichystána evangelická bohoslužba, kterou vede náš zdejší vězeňský kaplan, který je zároveň evangelickým duchovním. V kapli se nás schází více než po zbytek roku při méně slavnostních příležitostech. Pan kaplan má připraveno kázání, čtení z Bible zpravidla obstará někdo z kolegů, který chodí po celý rok do společenství. Nechybí kytara se zpěvem vánočních písní. Spoluvězni jsou tento den na sebe milejší, je cítit sváteční nálada. Během vánočních dnů cítím Boží blízkost, při pohledu na hořící svíce na adventním věnci na oltáři toužím být blízko Boha.*

Ve svém profesním životě v civilu jsem se pohyboval v gastronomii. S radostí připravím pro mé zdejší kamarády slavností štědrovečerní tabuli. Možnosti k tomu jsou ve vězení omezené, ale i tak se jedná o vítané zpestření mnohdy jednotvárného vězeňského jídelníčku. Ne snad, že by bylo jídla málo, ale chybí pestrost. Na naší cele se Štědrý den netýká pochopitelně pouze jídla. Sejde se nás zhruba kolem sedmi, věřící i nevěřící, pokřtění i nepokřtění. Znalí Písma přečtou úryvky z evangelií, zpravidla vánoční čtení. Především pro neznalé následuje jakýsi pokus o exegezi a aktualizaci do dnešní doby a do naší momentální životní situace. Následuje společná modlitba. Po večeři většinou vzpomínáme na blízké, což je sice ve vězení někdy smutné, ale v této naší sestavě je smutnění snazší. V tomto našem štědrovečerním posezení vidím příležitost, jak přiblížit některým nevěřícím duchovní rozměr vánočních svátků. Ve vězení jsme ušetřeni všemožných lákadel a komercializace vánoc, tak je vhodné této absence využít. Tato naše nenásilná snaha o šíření evangelia je sice nicotně malá, nicméně u několika jedinců se setkala s odezvou. Totiž někteří začali s námi alespoň nepravidelně navštěvovat společenství ve vězeňské kapli.

*Na Boží hod vánoční zde slouží katolický kněz Mši svatou. Vězeňská kaple je téměř zaplněná. Atmosféra je slavnostnější a vážnější než při jiných setkání během roku. Těšíme se na kázání pana faráře. Vždy je z něho cítit upřímnost a snaha nám naši situaci zlidštit či ulehčit, a zároveň ukázat na příkladech vhodnější cestu naším dalším životem. Na závěr obou bohoslužeb dostáváme od kaplanů malé dárky. Smrkovou větvičku, tento malý kousek přírody provoní naše cely, a obrázek s věnováním a vhodným citátem z Bible. Ten nás pak provází téměř po celý rok vystavený na policiče na cele.*²³

3.1.3 Velikonoce

S velikonočními svátky se pojí celá řada lidových obyčejů a zvyků. Původ některých z nich zasahuje do dob před vznikem křesťanství. Tyto zvyky souvisí mj. se střídáním čtyř ročních období. Probouzení přírody po zimním spánku je vítězstvím života. Dost možná proto, častá odpověď na otázku co jsou Velikonoce a co v době Velikonoc slavíme, je: Velikonoce jsou svátky jara. Nejinak je tomu i vězení. I nevěřící ve vězení samozřejmě zaznamenají velikonoční svátky. Velikonoční pondělí je den pracovního volna, což ve vězení bývá mnohdy další den nudy a vězeňského stereotypu. Někdo zaznamená i změnu jídelníčku, dostaneme čokoládového zajíčka. Proč zrovna zajíčka, a ne třeba beránka? Nevím. Tyto zdánlivě banální změny vězeňského stereotypu, mohou být příležitostí připomenout neinformovaným velikonoční události z Jeruzaléma před dvěma tisíci lety. Někdo si nechá pašijové události vyprávět, někdo mávne rukou.

Největší křesťanské svátky se pochopitelně slaví i ve věznicích. Ve VV Ruzyně se uskuteční dvě bohoslužby, jedna pro vazební část, druhá pro oddíly VTOS.

*“V průběhu velikonoční bohoslužby se dívám na kříž a obraz Ježíše Krista, které máme ve vězeňské kapli, poněkud intenzivněji. Cítím slovy těžko popsateľné pocity. Klečím takto před Bohem? Promlouvá takto ke mně? Vím, měl bych to dělat asi po celý rok a modlit se, ale o Velikonocích cítím jaksi větší touhu toto činit.”*²⁴ Citace z rozhovoru autora s jedním z pravidelných účastníků bohoslužeb ve vězeňské kapli.

3.2 Svátosti

Co to jsou svátosti? Je jich sedm: křest, biřmování, eucharistie, smíření, pomazání nemocných, kněžství a manželství. Definic či vysvětlení pojmu svátost je mnoho. Zmíníme zde jen některé. Svátosti jsou symbolická ujednání smyslem postřehnutelná, která mají smyslem nepostřehnutelnou vnitřní náplň. Svátý Augustýn říká: „Svátosti jsou viditelná znamení neviditelné milosti.“ Jako velice milá definice se jeví tato: svátost je něco jako schůzka, kam Bůh se určitě dostaví. O svátostech hovoří Florentský koncil r. 1439 v Dekretu pro Armény, kde poskytuje přehled křesťanské teologie. V nauce o svátostech je definuje Tridentický koncil r. 1547. Vymezuje se tak ve vztahu k reformaci a protestantismu. Svátosti byly i tématem II. Vatikánského koncilu, zejména ve věroučné konstituci *Lumen gentium* o

²³ Na základě osobního rozhovoru s odsouzeným NN. Písemné poznámky v archivu autora práce.

²⁴ Na základě osobního rozhovoru s odsouzeným NN. Písemné poznámky v archivu autora práce.

církvi v dnešním světě z r. 1964. Život člověka je zde popsán od křtu přes manželství až k pomazání nemocných.

„Křtem jsou věřící včleněni do církve a křestním nezrušitelným znamením jsou pověřeni konat bohopoctu křesťanského náboženství.

Svátost biřmování je dokonaleji spojuje s církví a obdařuje zvláštní silou Ducha svatého.

Účastí na eucharistické oběti, která je zdrojem a vrcholem celého křesťanského života, podávají Bohu božský obětní dar a s ním i sebe samé.

Ti, kdo přistupují ke svátosti pokání (svatá zpověď - pozn. autora), dostávají od Božího milosrdenství odpuštění urážek, kterých se proti Bohu dopustili, a zároveň se smiřují s církví, kterou zranili svými hříchy a která svou láskou, příkladem a modlitbami pracuje na jejich obrácení.²⁵

Křest, biřmování a eucharistii řadíme k svátostem uvedení do křesťanského života. Mluvíme o tzv. iniciačních svátostech. „Účast na božské přirozenosti, kterou lidé dostávají prostřednictvím Kristovy milosti, zahrnuje určitou analogii se vznikem, rozvojem a růstem přirozeného života. Vždyť věřící, znovuzrození svatým křtem, jsou posílení svátostí biřmování a potom jsou živeni pokrmem věčného života v eucharistii, takže díky těmto svátostem uvedení do křesťanského života jsou schopni stále víc a stále lépe okoušet poklady božského života a rozvíjet se až k dosažení dokonalosti lásky.“²⁶ Katechismus katolické církve výše uvedené shrnuje: „Uvedení do křesťanského života se uskutečňuje třemi svátostmi: křtem, který je začátkem nového života; biřmováním, které jej posiluje; a eucharistií, která živí učedníka Kristovým tělem a krví, aby se jednou stal druhým Kristem.“²⁷ Na tomto místě je vhodné připomenout slova Ježíše Krista: „Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtěte je ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého a učte je, aby zachovávali všechno, co jsem vám přikázal. A hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání tohoto věku.“²⁸; a svatého Petra: „Obraťte se a každý z vás ať přijme křest ve jméno Ježíše Krista na odpuštění svých hříchů, a dostanete dar Ducha svatého.“²⁹

3.2.1 Křest

Vlastnímu křtu předchází katechumenát. Je to období přípravy uchazečů na křest. Čas katechumenátu začíná obratem či změnou. Je to spíše stav, než nějaký určitý okamžik. Obrat katechumena probíhá v konkrétní životní situaci. Jednou z takových zlomových životních situací může být doba pobytu jedince ve vězení. Katechumenát nabízí budoucímu novokřtěnci účast na životě v církvi, ve společenství. Ve vězení je toto společenství omezené, jak do počtu osob, dále i obsahu a formy. I přes toto omezení, lze ve vězeňském společenství v kapli čerpat víru a naději do další životní etapy. Je velice užitečné, když do tohoto společenství ve vězeňské kapli docházejí laici z civilního života. Děje se tak sporadicky, ale díky Bohu za to. Ideálem by bylo navštěvovat církevní společenství mimo věznici v rámci tzv. extramurálních aktivit. Jistěže by toto nebylo možné pravidelně, ale alespoň občas jako jakési srovnání

²⁵ LG 11

²⁶ KKC 1212

²⁷ KKC 1275

²⁸ Mt 28,19-20

²⁹ Sk 2,38

civilního a vězeňského církevního společenství. Dle našeho názoru by budoucí novokřtělci měly tyto návštěvy civilního církevního společenství motivovat k řádnému životu na svobodě jako prevence případné recidivy. Nelze opomíjet, že nejdůležitější preventivní krok je samozřejmě samotné obrácení se (pokud je myšleno vážně), zakořenění se ve víře a křest jako takový.

Velmi výstižně a přesně se o katechumenátu hovoří v dokumentech II. VC: „Ti, kdo přijali víru v Krista od Boha prostřednictvím církve, ať jsou liturgickými obřady přijati do katechumenátu. Ten ať není pouhým poučením o dogmatech a příkázáních, ale výchovou a dostatečně dlouhým uváděním do celého křesťanského života; zde přicházejí učedníci do styku s Kristem, svým učitelem. Katechumeni ať jsou tedy náležitě zasvěcováni do tajemství spásy a cvičením v životě podle evangelia i posvátnými obřady, ...ať jsou uváděni do života víry, liturgie a lásky Božího lidu. ...O uvádění do křesťanského života v katechumenátu se mají starat nejen katechisté nebo kněží, nýbrž celá obec věřících, zvláště pak kmotři. ..., ať se katechumeni rovněž učí aktivně spolupracovat na evangelizaci a budování církve svědectvím života a vyznáváním víry.“³⁰ Při uvádění do křesťanského života v katechumenátu se o budoucí novokřtělci starala vězeňská kaplanka (nyní již ve věznici nepůsobí), která jim byla i ve dvou případech za kmotru. Tato skutečnost se jeví jako velice praktická, protože právě vězeňský kaplan má možnost s katechumeny hovořit a pracovat nejvíce. Když je třeba a časové možnosti to dovolí, tak i několikrát týdně. Součástí tohoto uvádění byl i život ve společenství v kapli. Dále se o katechumeny staral katolický kněz, který do VVR dochází zpravidla dvakrát v týdnu. Nejvíce času strávili společnou četbou Nového zákona, zejména evangelií a Skutků apoštolů. Při této četbě se katechumeni seznamovali s dobou a světem Ježíše Krista. Se zvláštním důrazem na skutečnost, že nelze číst evangelia jako nějaký historický příběh, ale jako svědectví o Ježíši Kristu. Právě toto svědectví nás uvádí stále hlouběji do víry. Ideální je, když Písmo dává odpovědi na otázky budoucích novokřtělců.

Služebníkem křtu byl mons. Karel Herbst pomocný biskup pražský, slavností mši koncelebroval kněz z farnosti Praha Liboc. Byli rovněž účastní farníci z Liboce, rodiče a blízcí novokřtělců, dále pak představitelé vedení VV Praha Ruzyně. Jde tedy o slavnostní událost po všech stránkách. Návštěva jakéhokoliv civilního člověka „zvenčí“ ve vězení, je pro uvězněné zpravidla příjemné zpestření. Zvláště, pokud se jedná o představitele církve při křtu, tak jde skutečně o událost a dar. Navíc přítomnost blízkých novokřtělců považujeme za důležitý faktor opory na počátku jejich nové cesty k obrácení.

Citujeme z autentického svědectví křesťana, který byl pokřtěn ve vězení:

„Křest byl pro mne zlomovým bodem v „mém novém životě“. Obřadu samotnému ještě předcházela zpověď mému kmotrovi, který je knězem a při obřadu koncelebroval. Byla to velmi emotivní záležitost, při které došlo i na slzy. Po jejím skončení a přijetí hostie jsem se cítil naprosto psychicky a fyzicky vyčerpán, ale zároveň velmi klidný jako nikdy předtím. Při obřadu samotném jsem pak prožíval slovy těžko popsatelný pocit Boží blízkosti a naplnění, hmatatelný moment přijetí milujícím Bohem a setkání s Ježíšem Kristem. A také přijetí druhými lidmi do Boží rodiny těch, kteří sdílejí stejnou víru v jednoho trojjediného Boha a stejné či podobné životní hodnoty. Něco starého skončilo a nového začalo. Od té doby vnímám určité Boží vedení a působení Ducha svatého a jeho darů pro službu druhým ve

³⁰ AG 14

*společenství církve i mimo ní. Je to taková vnitřní touha se Bohu odvděčit za jeho lásku a všechny milosti v mém životě. A touha následovat Ježíše Krista službou pro druhé. Touha porozumět Božímu slovu v Písmu a Boží vůli v mém životě.*³¹ Toto svědectví naplňuje slova apoštola Pavla z listu Galatským: „Neboť vy všichni, kteří jste byli pokřtěni v Krista, také jste Krista oblékli.“³²

Další svědectví novokřtěnce o jeho duchovní cestě zakončené křtem. I když to jistě není konec, ale právě začátek:

„Mé první setkání s katolickou církví bylo prostřednictvím pana faráře Kordíka, který ve věznici Valdice zajišťoval dálkové studium Biskupského gymnázia v Hradci Králové. Díky tomu, že jsem měl zájem studovat, jsem začal poznávat i lidi, kteří jsou věřící. Zpočátku to pro mne byl trochu boj, protože ve věznici Valdice se návštěvy kaple moc „nenosily“. Člověk se musel vyrovnat s tím, že se bude trochu odlišovat od většiny, také se setkával s nevhodnými narážkami nebo i urážkami. Mé první kontakty s vězeňským duchovním byly pozvolné. Začalo to tak, že jsem byl zván na různé přednášky a podobné akce duchovního rázu. Tam jsem začal poznávat, že věřící člověk není nic exotického. Čím dál více mne začalo zajímat, jak to vlastně je s tou jejich vírou. Později jsem se šel podívat na Mši svatou. Zpočátku mne oslovovala spíše atmosféra, na vězeňské prostředí dosti nezvyklá. Také jsem cítil potřebu si své zážitky a prožitky nějak racionálně zdůvodnit. Začal jsem proto navštěvovat společenství ve vězeňské kapli. Když jsem na toto společenství přišel, měl jsem pocit, jako by již na mne čekali, až mezi ně přijdu. Vypadá to vše jako jednoduchá cesta, ale toto období trvalo několik let. I proto dnes velmi dobře chápu lidi, kteří chodí do vězeňské kaple pouze nakouknout. U mne to trvalo léta, než jsem dokázal vyslovit – Bůh existuje.

Jako můj další obrovský posun na mé duchovní cestě považuji mé přeřazení do věznice Rýnovice. Do Rýnovic jsem přijel již jako věřící. Ale teprve zde se začal vyvíjet můj osobní vztah k Bohu. Tamní společenství bylo více zaměřeno na modlitbu a osobnější vztah k Bohu. V Rýnovicích jsem začal vnímat společenství nejen jako jakýsi kroužek věřících, ale jako společenství lidí, které Bůh spojuje, kteří se společně modlí a vyznávají svou víru. Zřejmě tady jsem začal pociťovat, že bych chtěl mezi křesťany opravdu patřit, stát se součástí církve. Cítil jsem, že to je další krok na mé duchovní cestě, totiž nechat se pokřtít. Po několika měsících jsem byl přijat do katechumenátu. Tím začala moje opravdová příprav na křest. Při pravidelných setkáních a výuce s tím spojené jsem se dovídal co je katolická církev a co vlastně hlásá. Myslím si, že se nadále prohluboval můj vztah k Bohu. Než jsem byl připraven na křest, odjel jsem do věznice Praha – Ruzyně. Zde jsem s přípravou na křest a biřmování nadále pokračoval.

Pocházím z nevěřící rodiny. Byl jsem poněkud nervózní z toho, jak budou rodiče reagovat na skutečnost, že mne čeká křest. O své nastoupené duchovní cestě jsem s nimi vlastně nikdy nemluvil. Až před vlastním křtem jsem se jich zeptal, zdali by se nechtěli jako hosté zúčastnit mého křtu ve vězení. Byl jsem moc rád, že mé pozvání přijali a byli přítomni. Bylo to pro mne velmi důležité, abych mohl tento svůj velký okamžik na mé duchovní cestě sdílet se svojí vlastní rodinou. Já osobně jsem zřejmě po křtu a biřmování nějakou velkou hmatatelnou změnu nepociťoval. Co jsem si však ihned uvědomil, stal jsem se vnímavější ke

³¹ Na základě osobního rozhovoru s odsouzeným NN. Písemné poznámky v archivu autora práce.

³² Gal 3,27

svému chování. Častěji a asi i lépe jsem si uvědomoval a uvědomuji, když jsem se choval někdy nevhodně. Mé pokřtění pro mne znamená uvědomění si skutečnosti, že i člověka tak hříšného, jako jsem já, přijala katolická církev mezi sebe. Takže před vlastním křtem jsem tuto svátost považoval za vrchol svého duchovního života, ale poté jsem pochopil, že je to ve skutečnosti úplný začátek. Díky Bohu za něj. Věřím, že svátost křtu a biřmování v člověku působí, i když toto nejsem schopen slovy úplně přesně pojmenovat.

Před křtem jsem o sobě říkal – jsem věřící, ale dnes rozhodně říkám – jsem křesťan katolík.³³ Dotyčný novokřtěnec hovoří ve svém svědectví o úplném začátku duchovního života. Přesně takto o cestě nového života píše apoštol Pavel v Listu Římanům: „Nevíte snad, že všichni, kteří jsme byli pokřtěni v Krista Ježíše, byli jsme pokřtěni v jeho smrt? Byli jsme tedy křtem spolu s ním pohřbeni ve smrt, abychom – jako Kristus byl vzkříšen z mrtvých slavnou mocí svého Otce – i my vstoupili na cestu nového života.“³⁴

Ve všech věznicích, kde tento odsouzený pobýval, působili vězeňští kaplani. Bylo skutečným darem jejich duchovní doprovázení a uzdravující působení společenství, ve smyslu slov: „Cílem duchovního doprovázení je vést toho, kdo hledá radu, k Bohu. Máme mu pomoci, aby byl stále otevřenější Boží vůli, aby poznal Boha a aby se s ním nakonec sjednotil.“³⁵ Jeho cesta obrácení a směřování ke křtu by byly bez tohoto doprovázení jistě obtížnější.

3.2.2 Biřmování

Posiluje a zpečetuje křesťanský život započatý ve křtu. Svátost biřmování vtiskuje duchovní pečeť Ducha svatého, tak jak psáno v Novém zákoně: „Když apoštolové v Jeruzalémě uslyšeli, že v Samařsku přijali Boží slovo, poslali k nim Petra a Jana. Oni tam přišli a modlili se za ně, aby také jim byl dán Duch svatý, neboť ještě na nikoho z nich nesestoupil; byli jen pokřtěni ve jméno Pána Ježíše. Petr a Jan tedy na ně vložili ruce a oni přijali Ducha svatého.“³⁶ a na jiném místě: „Jakmile na ně Pavel vložil ruce, sestoupil na ně Duch svatý a oni promluvili v prorockém vytržení.“³⁷ Zcela výstižně se hovoří o biřmování v KKC: „Biřmování zdokonaluje křestní milost; je svátostí, která dává Ducha svatého, aby nás hlouběji zakořenil do božského synovství, pevněji přivtělil ke Kristu, zpevnil náš svazek s církví, aby nás plněji zapojil do jejího poslání a pomáhal nám vydávat svědectví o křesťanské víře slovem doprovázenými činy.“³⁸

Uvádíme autentické svědectví člověka biřmovaného ve vězení:

„Jako čerstvý konvertita jsem byl z rozhodnutí paní kaplanky a našeho vězeňského duchovního biřmován až téměř po dvou letech od křtu. To se událo již během mého studia teologie na KTF UK.

S vděčností nyní zpětně vzpomínám na období přípravy k přijetí svátosti biřmování, na jakousi duchovní obnovu a pravidelná setkávání s vězeňskými duchovními nad Písmem. Tohle

³³ Na základě osobního rozhovoru s odsouzeným NN. Písemné poznámky v archivu autora práce.

³⁴ Ř 6,3-4

³⁵ GRŮN Anselm, *Doprovázení na duchovní cestě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014, str.51

³⁶ Sk 8,14-17

³⁷ Sk 19,6

³⁸ KKC 1316

*období bylo pro mne domnívám se, pro můj duchovní růst a rozvoj plodnější než samotný katechumenát před křtem. Osvojil jsem si spoustu důležitých návyků pro četbu Písma a svoji modlitební praxi. Vytvořil jsem si ještě hlubší a niternější vztah k Ježíši Kristu, který se stal nejen mým Pánem, ale také dobrým bratrem a nejlepším přítelem. Navíc jsem pociťoval ještě chuť a touhu pomáhat a sloužit druhým, následovat Ježíše Krista nechat se vést Jeho Duchem svátým.*³⁹

Další svědectví člověka, který byl pokřtěn a biřmován ve vězení:

*„Pokřtěn jsem byl ve věznici ve svých 41 letech. Co křtu předcházelo? Vyrůstal jsem v prostředí bez náboženského vlivu. S křesťanskými zvyky jsem přišel v mládí do kontaktu pouze u naší starší generace mých prarodičů a zejména mé tety, která byla silně nábožensky založena. Doma s rodiči jsme dodržovali svátky jako jsou Vánoce, Velikonoce apod. bez dalšího hlubšího uvědomění si podstaty těchto svátků v náboženském kontextu. Mé první „koketování“ s vírou se odehrálo v mé pubertě, ale bez zkušeného duchovního vedení. Největší zkušenost s křesťanskou vírou a vůbec s teologií započala až ve věznici před třemi lety, a to díky studiu KTF UK. Můj vlastní zájem o prohloubení a pochopení problematiky studijní látky jsem se stále více snažil dostávat do kontaktu s prožíváním křesťanské víry a duchovního života jako takového. Účastnil jsem se katolických bohoslužeb ve vězeňské kapli. Prožil jsem řekněme jakousi preevangelizaci. Můj zájem se stupňoval a tak jsem se po dohodě s vězeňským duchovním přihlásil do katechumenátu. V něm jsem byl více jak jeden rok. Zde se již utvářel můj vztah k víře a k Bohu s jasnějšími konturami. Postupné poznávání křesťanského kerygmatu mne utvrzovalo v tom, že křesťanská víra je něco, co můj život může obohatit a změnit. V tomto období došlo k mému obrácení. Alespoň to tak cítím. Díky dobrému duchovnímu vedení zdejšího kaplana a společně stráveného času s ním, nastaly v mém myšlení a postojích změny k lepšímu. Kaplan, který tyto změny rozpoznal, navrhnul, abych byl pokřtěn a biřmován. V křesťanské víře jsem našel určitý druh uspokojení, která mne duševně i duchovně naplňuje. Pozoruji změny v mých životních postojích a procesech rozhodování. Došlo u mne k přehodnocení nejen mých životních priorit a cílů, ale i principu života a jeho smyslu. Rád bych do budoucna dál a lépe prožíval křesťanskou víru v Boha jako plnohodnotnou součást mého budoucího života. Mým cílem je postupné zapojení mých blízkých, hlavně mých dětí do tajemství křesťanské víry tak, abychom mohli v budoucnu vše prožívat společně.*⁴⁰

3.2.3 Eucharistie

O významu a podobě slavení eucharistie se píše v dokumentech II. VC: „Náš Spasitel při poslední večeři, tu noc, kdy byl zrazen, ustanovil eucharistickou obětí svého těla a své krve, aby po všechny časy, dokud nepřijde, zachoval v trvání obětí kříže a aby tak své milované snoubence církvi zanechal památku na svou smrt a na své vzkříšení: svátost milostivé lásky, velikonoční hostinu, v níž je požíván Kristus, duše se naplňuje milostí a dává se nám záruka budoucí slávy.“⁴¹

³⁹ Na základě osobního rozhovoru s odsouzeným NN. Písemné poznámky v archivu autora práce.

⁴⁰ Na základě osobního rozhovoru s odsouzeným NN. Písemné poznámky v archivu autora práce.

⁴¹ SC 47

V Bibli o ustanovení eucharistie vyprávějí všichni evangelisté i apoštol Pavel.⁴²

V KKC se uvádí: „Eucharistie je památka Kristovy velikonoční oběti, tedy díla spásy, uskutečněného Kristovým životem, smrtí a vzkříšením a zpřítomněné liturgickým úkonem. Eucharistickou obětí přináší sám Kristus, nejvyšší a věčný Velekněz Nové smlouvy, který jedná skrze službu kněží. A navíc je to sám Kristus, skutečně přítomný pod způsoby chleba a vína, který je obětním darem eucharistické oběti.“⁴³

Citace osobního svědectví budoucího novokřtěnce: „*Čím více se blíží můj křest a první přijetí eucharistie, tím více rekapituluji svůj předchozí život. Jsou věci, které už ve svém životě dělat nechci. Nadcházející křest a první přijímání Ježíšovo těla a krve, ve mně povzbuzuje odhodlání, definitivně se odpoutat od svého minulého hříšného života.*“⁴⁴ Domníváme se, že tím vše začíná. Bude obtížné nepolevit a na vytyčené cestě vytrvat.

Z výše popsaných podmínek pobytu ve VV a VTOS vyplývá, že nejvíce příležitostí vést duchovní život lze především ve společenství scházející se ve vězeňské kapli. K těmto setkáním dochází jednou či dvakrát týdně, což se jeví jako nedostatečné. Lze oprávněně namítnout, že hledat cestu k Bohu, žít v Ježíši Kristu, na toto nemusí člověk čekat až na návštěvu společenství ve vězeňské kapli. Ve vězení však člověk dosti postrádá soukromí. Pokud není člověk na cele sám, což je zcela výjimečné, musí k sobě hledat podobně duchovně zaměřené spolubydlící. Nalézt takové spolunocležníky je mnohdy obtížné. Když se toto podaří, lze se domluvit na pravidlech vzájemné tolerance a respektu k druhému. Pokud se sejdou na jedné cele věřící, je to skutečně dar. Pak mohou společně číst Písmo a modlit se, studovat literaturu. Chvilky ticha a klidu bývají na celách skutečně vzácné.

⁴² Srovnej Mt 26,26-29; Mk 14,22-25; L 22,15-20; J 6,54-58; 1K 11,23-26

⁴³ KKC 1409, 1410

⁴⁴ Na základě osobního rozhovoru s odsouzeným NN. Písemné poznámky v archivu autora práce.

4. INSTITUCIONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ PODMÍNEK PRO DUCHOVNÍ ŽIVOT

O poskytování vězeňské duchovní péče hovoří několik zákonů a dalších norem. Jedná se zejména o zákon o církevních a náboženských společnostech č. 3/2002 Sb. Úlohou tohoto zákona je praktické naplnění ústavního práva všech občanů České republiky na svobodu náboženského vyznání.

V § 2 odst. 1 se píše: „ Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo svobodně projevat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.“⁴⁵

V témž paragrafu v odst. 5 se dále uvádí: „Nikdo nesmí být omezen na svých právech proto, že se hlásí k církvi a náboženské společnosti, že se účastní její činnosti nebo že ji podporuje, anebo je bez vyznání.“⁴⁶

Přímo o vykonávání duchovenské činnosti se píše v § 7 odst. 1 písm. b) : „Registrovaná církev a náboženská společnost může za podmínek stanovených tímto zákonem k plnění svého poslání získat oprávnění k výkonu těchto zvláštních práv: pověřit osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu duchovenské služby...v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody...“⁴⁷

Další zákon a vyhláška, které se týkají vězeňské duchovní péče, je zákon č. 169/1999 Sb. a vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb. Tato vyhláška definuje, jaké náležitosti musí splnit osoba poskytující vězeňskou duchovní péči: „Pro účely této vyhlášky se pověřenou osobou vykonávající duchovenskou činnost rozumí kvalifikovaný duchovní, který je k vykonávání této činnosti pověřen vedením příslušné církve nebo náboženské společnosti, a s jehož působením ve věznici po písemném vyjádření vězeňské duchovní služby vyslovil ředitel věznice souhlas.“⁴⁸

Ve výkonu vazby je vězeňská duchovní péče definována v § 15 zákona o výkonu vazby. Zákon uvádí její jednotlivé možnosti:

„Církev se může podílet na poskytování duchovní služby obviněným

- a) individuálními rozhovory, pastoračními návštěvami a umožněním individuálního přístupu k náboženským úkonům,
- b) konáním bohoslužeb pro zájemce z řad obviněných,
- c) vedením studijních hodin k výkladu náboženských textů,
- d) zajišťováním duchovní a náboženské literatury a zpěvníků,
- e) po dohodě s ředitelem věznice dalšími vhodnými formami přispívajícími k uplatnění práva obviněného svobodně projevat své náboženství nebo víru.“⁴⁹

V podmínkách výkonu trestu odnětí svobody je vězeňská duchovní péče definována v § 20 zákona o výkonu trestu odnětí svobody v odst. 1, 2 a 6 : „Odsouzenému se zajišťuje

⁴⁵ Zákon o církevních a náboženských společnostech č. 3/2002 Sb.

⁴⁶ Tamtéž

⁴⁷ Tamtéž

⁴⁸ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR 345/1999 Sb. §2 odst. 1

⁴⁹ Zákon č. 293/1993 o výkonu vazby

právo na poskytování duchovních a dalších obdobných služeb sledujících humanitární cíle v rozsahu vyplývajících ze zvláštních předpisů.

Věznice umožňují konat zpravidla v době pracovního klidu společné náboženské obřady odsouzených. Účast na náboženských obřadech je dobrovolná.

Odsouzený nesmí být k účasti na bohoslužbách a jiných obřadech nebo k rozhovoru s osobami pověřenými církví nucen. Požádá-li odsouzený o umožnění návštěvy církví pověřené osoby, je věznice povinna ji tuto skutečnost neprodleně oznámit.⁵⁰

Tamtéž v odst. 4 jsou popsány jednotlivé možnosti poskytování duchovní služby ve výkonu trestu odnětí svobody:

„Církev se může podílet na naplňování účelu výkonu trestu poskytováním duchovní služby zejména:

- a) konáním bohoslužeb pro zájemce z řad odsouzených,
- b) individuálními rozhovory, pastoračními návštěvami a umožněním individuálního přístupu k náboženským úkonům,
- c) vedením studijních hodin k výkladu náboženských textů,
- d) zajišťováním duchovní a náboženské literatury a zpěvníků,
- e) pořádáním přednášek a besed, zejména s etickou tematikou, popřípadě koncertů hudebních skupin a jednotlivců,
- f) při přípravě odsouzených k jejich propuštění,
- g) dalšími vhodnými formami přispívajícími k dosažení účelu výkonu trestu.⁵¹

4.1 Činnost občanského sdružení Vězeňská duchovenská péče

Není předmětem této práce detailně popisovat historii duchovní péče o vězněné osoby. Krátce se zmíníme o institucích, které vykonávají vězeňskou duchovní péči pro vězněné. Její současná podoba se odvíjí od roku 1994, kdy vzniklo občanské sdružení Vězeňská duchovenská péče (dále VDP). Stanovy VDP byly několikrát novelizovány, poslední novela stanov byla přijata v roce 2014. Dovolíme si ocitovat jejich preambuli:

„Evangelium Ježíše Krista vybízí a vede křesťany k službě všem lidem, kteří jsou v jakékoli nouzi. K nim patří i vězňové, i když nesou sami odpovědnost za porušení zákonů. Vedení milosrdenstvím sloužíme jim jako lidem obzvláště potřebným. Stojíme vedle nich jako stejní viníci před Bohem, kteří vědí o skutečnosti Božího odpuštění. V této víře je vedeme k uznání vlastní viny, jejich břemeno jim pomáháme nést a přinášíme zvěst o Boží milosti a možnosti nového začátku.“⁵²

VDP se charakterizuje jako: „VDP je dobrovolným sdružením křesťanů – duchovních i laiků, kteří byli vedením svých církví pověřeni duchovní službou ve věznicích a vazebních věznicích Vězeňské služby České republiky a v obdobných zařízeních pečujících o adaptaci vězňů a propuštěných.“⁵³

Cíle činnosti VDP jsou následující: „VDP sdružuje zejména ty, kteří jako pověřené osoby ve smyslu zákonných norem České republiky konají křesťanskou službu vězňům, jejich

⁵⁰ Zákon č. 169/1999 o výkonu trestu odnětí svobody

⁵¹ Tamtéž

⁵² Stanovy VDP; přijala členská schůze VDP dne 27. 3. 2014; <http://www.vdpcr.eu/> vyhledáno 10. 9. 2016

⁵³ Tamtéž

rodinám, vězeňskému personálu, bývalým vězňům i obětím trestné činnosti. Svoji činnost zaměřuje především na spolupráci, výměnu zkušeností a pomoc při duchovenské, pastorační, příp. charitativní službě pověřených osob vězňům.⁵⁴

Jako užitečné se nám jeví ocitovat některé pasáže ze služebního kodexu ekumenické spolupráce VDP:

„1. Církev působící v občanském sdružení VDP, resp. jejich pověřený zástupci podílející se na zajišťování vězeňské duchovní péče, jsou si navzájem rovny, požívají stejných práv a povinností a dodržují pastorační zásady uvedené v kodexu.

2. Církev jednotlivých denominací plně respektují vzájemné teologické i pastorační odlišnosti, aniž by si nárokovaly prosazování vlastních specifik na úkor druhých. O své víře a tradici svědčí a učí vhodným a nekonfliktním způsobem.

3. Prostředí věznic nelze chápat jako území prosazování vlastních zájmů, ale jako prostor pro službu potřebným v duchu evangelia.

4. Vězněná osoba je před Bohem svobodný člověk, spoluodpovědný za své rozhodování i jednání, který nesmí být nijak nucen ani k náboženským úkonům.

5. Člen VDP plně uznává svobodu člověka, kterému přichází do vězení sloužit a zvěstovat evangelium. Respektuje jeho náboženské kořeny, tradici i zázemí, z nichž pochází. Podporuje kontinuitu jeho původní církevní tradice, je-li již pokřtěn, uznává platnost tohoto křtu v jeho tradici.

6. Spolupracuje přitom s ostatními církvemi a jejich zástupci působícími ve věznici. Neomezuje je a nepřekáží jejich činnosti.

7. Doprovází-li ve vězení člověka jiného vyznání, kontaktuje v případě potřeby duchovního jeho vlastní církve a dle možností s ním i spolupracuje.

8. V případě konverze, kterou vězněná osoba touží vyjádřit křtem a vstupem do jiné křesťanské církve, konzultuje tuto skutečnost s místní skupinou, případně s vedením VDP.⁵⁵

4.2 Dohoda o duchovní službě

V lednu 1994 byla uzavřena Dohoda o duchovní službě mezi VS ČR na straně jedné a církvemi sdruženými v Ekumenické radě církví České republiky a Římskokatolickou církví na straně druhé.

Tato dohoda si klade za cíl vytvořit v souladu s právními předpisy základní podmínky pro vzájemnou spolupráci a pomoc VS ČR a církví a náboženských společností při jejich účasti na nápravě odsouzených ve věznicích nebo v samostatných odděleních vazebních věznic. Duchovní službou se zejména rozumí konání bohoslužeb, individuální rozhovory, pastorační návštěvy. Dále vedení studijních skupin k výkladu náboženských textů (biblické hodiny), zajišťování duchovní a náboženské literatury, provádění přednášek a besed, zvláště na etická témata, pořádání koncertů hudebních skupin či jednotlivců, podíl na přípravě odsouzených k propuštění na svobodu a na sociální práci s odsouzenými. Duchovní službou se rovněž rozumí další vhodné formy přispívající k dosažení účelu výkonu trestu odnětí

⁵⁴ Stanovy VDP; přijala členská schůze VDP dne 27. 3. 2014; <http://www.vdpcr.eu/> vyhledáno 10. 9. 2016

⁵⁵ Služební kodex ekumenické spolupráce VDP; schválila členská schůze VDP dne 20. 3. 2013; <http://www.vdpcr.eu/> vyhledáno 10. 9. 2016

svobody.⁵⁶ Tato dohoda byla několikrát novelizována, naposledy Nařízením generálního ředitele VS ČR č.67/2013

4.3 Vězeňská duchovní služba

Vězeňská duchovní služba (dále jen VDS) je součástí VS ČR. Již dříve zmíněná Vězeňská duchovenská péče (v kapitole 4.1) existuje mimo organizační složky VS ČR. V čele VDS je hlavní kaplan, v jednotlivých věznicích pracují jednotliví vězeňští kaplani, kteří jsou v pracovním poměru k VS ČR. Nutno zmínit, že ne ve všech věznicích je zaměstnán stálý vězeňský kaplan. V těchto případech mohou funkci vězeňského duchovního vykonávat dobrovolníci z řad občanského sdružení Vězeňská duchovenská péče. V několika věznicích působí paralelně vedle sebe kaplan zaměstnaný VS ČR a duchovní z řad Vězeňské duchovenské péče. To je i případ VV Praha Ruzyně.

⁵⁶ Srovnej Dohoda o duchovní službě, Č.j. : GŘ VS ČR-635/107/93

5. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ

Se žádostí o dobrovolné a anonymní odpovědi na otázky v dotazníku jsme se obrátili na 20 vězněných osob. Jedná se výhradně o osoby, které navštěvují pravidelně či nepravidelně vězeňskou kapli a větší či menší měrou se účastní života v tamním společenství. Jeden oslovený odmítl odpovídat. Většina dotazovaných je národnosti české, dva ruské. Všechny vyplněné dotazníky jsou v archivu autora.

Požádali jsme o odpovědi i osoby, které nenavštěvují vězeňskou kapli a společenství v ní. Tyto osoby odmítly dotazníky vyplňovat a zabývat se tímto tématem. Z důvodu tohoto nezájmu je zpracována pouze jedna skupina potenciálních respondentů, a to skupina navštěvující kapli a společenství v ní, jak je uvedeno výše.

Dotazník pro klienty vězeňské duchovní péče Vazební věznice Praha Ruzyně

1. Jaký je Váš vztah k náboženství?
a) ateista b)agnostik c)věřící d)praktikující věřící-prosím uvést jakého vyznání
2. Změnil pobyt ve vězení Váš postoj k náboženství resp. k otázkám víry?
3. Jak hodnotíte činnost duchovních v podmínkách vyšetřovací vazby?
4. Jak hodnotíte činnost duchovních v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody?
5. Nacházíte možnosti zlepšení vězeňské duchovní péče? Jaké?
6. V případě, že jste v podmínkách VTOS našel cestu k víře, resp. jestliže Vám činnost duchovních otevřela duchovní rozměr života, jste přesvědčen o pokračování nastoupené cesty na svobodě? Jakým způsobem?
7. Jaký má nalezená víra vliv na hodnocení Vašich životních postojů a trestné činnosti?
8. Domníváte se, že může mít víra pozitivní dopady působící proti případné recidivě?
9. Jak konkrétně hodnotíte přínos četby Písma a návštěv vězeňské kaple?

Otázka č. 1

1. Jaký je Váš vztah k náboženství?

a) ateista b) agnostik c) věřící d) praktikující věřící - prosím uvést jakého vyznání

Naprostá většina dotazovaných se označila za věřící.

Dle vyznání bylo nejvíce katolíků.

Dále věřících protestantského vyznání – Církev československá husitská a Českobratrská církev evangelická.

Dva respondenti uvedli pravoslavné vyznání.

Jeden se označil za hinduistu.

Tři odpovídající se označili za ateisty, resp. za střízlivé ateisty, kteří jsou otevření diskuzi o náboženských tématech a otázkách víry. Jeden z nich uvádí: „Náboženské záležitosti mají pro mne okrajový význam. Můj vztah k náboženství je tomu úměrný.“⁵⁷

Někteří lidé, kteří se označují za ateisty, popřípadě uvádějí, že jsou bez vyznání, připouštějí nebo přímo věří v existenci nadpřirozených sil a jevů. Mnohdy se o toto nadpřirozeno aktivně zajímají. Lze tak usuzovat z nošení různých léčivých kamenů a amuletů, z čtení různých horoskopů a předpovědí. Dále je u těchto lidí typické vyznávání alternativního životního stylu, žití v souladu s přírodou, vyznávání alternativní medicíny, četba duchovně zaměřené literatury ... Je třeba připomenout, že osoba bez náboženského vyznání a ateista nemusí být vždy to samé.

Uvádíme jednu citaci typickou pro tuto skupinu lidí: „Asi jako spousta lidí, jsem si na počátku své duchovní cesty připouštěl, že může existovat „něco“ co nás převyšuje. Zkrátka, že „něco“ nad námi může být.“⁵⁸

⁵⁷ Dotazníky respondentů – archiv autora

⁵⁸ Dotazníky respondentů – archiv autora

Otázka č. 2

2. Změnil pobyt ve vězení Váš postoj k náboženství resp. k otázkám víry?

Všichni respondenti odpověděli ano, s výjimkou dvou.

Někteří se omezili na pouhé konstatování: „Postoj byl ovlivněn kladně“⁵⁹, bez dalšího rozvíjejícího vysvětlení.

Jeden z odpovídajících se rozepsal o vývoji své víry od dětství, o výchově svými rodiči k víře. Postupně přichází hektický způsob života, soukromé podnikání – kdy si na Pána vzpomněl pouze o Vánocích či Velikonocích.

Některým dotazovaným poskytovala útěchu a povzbuzení četba Písma. Mnohdy je toto čtení přivádí k myšlenkám o smyslu života a retrospektivně o smyslu minulého života. Jako počátek změny postoje k náboženství resp. k otázkám víry je několikrát v odpovědích uvedeno započítí studia na KTF UK.

Jeden z respondentů mluví o své víře, která vychází mj. z dávného studia na FF UK – přednášky Dušana a Milana Machovcových. Je podpořena vlivem kazatele Jiřího Reinsberga a první pouti Karola Wojtyly do Polska po jeho zvolení papežem Janem Pavlem II.⁶⁰ V osobním rozhovoru s autorem tentýž respondent pokračuje: „*Pocházím ze severu Moravy z katolické rodiny. Za minulého režimu bylo kolem nás budovatelské prostředí, navzdory tomu jsem byl vychováván ve víře a lásce k Bohu. Naše rodina a přátelé nadšeně uvítali zvolení Karola Wojtyly, papežem Janem Pavlem II. Sdíleli jsme spolu s bratry Poláky tuto radost a přijímali jako Boží dar. Chystali jsme se s rodiči na pouť při příležitosti návštěvy Jana Pavla II jeho rodného Polska. Neměl jsem pas, naštěstí se vše podařilo rychle zařídit. Dnes to zní neuvěřitelně, na cestě do Polska jsme procházeli celní a pasovou kontrolou. Zážitky a dojmy z této pouti lze slovy jen stěží vystihnout. Je to již hodně let, přesto si stále ještě pamatuji spousty lidí, kteří se nebáli dávat najevo svoji víru a vztah k Bohu. Byly to chvíle nádherné náboženské svobody. Těžké bylo pak vystrážlivění při nastolení stanného práva v Polsku a zakázání nezávislého odborového hnutí Solidarity, tuším v roce 1981. Proč na to nyní vzpomínám a jak to vše souvisí s otázkou, jak změnil pobyt ve vězení můj postoj k náboženství resp. k otázkám víry? Moje současné věznění (za které si mohu sám) je neskutečně menší zlo, než bylo například tehdy v Polsku. Bratři Poláci vše přečkali, také já vše v dobrém přečkám s pomocí Boží, s vírou v Ježíše Krista a doufám, že mi Bůh pomůže v mojí další cestě bez trestné činnosti. Uvědomuji si, že hlavně musím já sám chtít a musím se chovat řádně, Bůh to za mne neudělá.*“⁶¹

Pomineme-li strohé odpovědi typu: „ano či kladně“, lze ve zbývajících odpovědích nejčastěji pozorovat potřebu modlitby jako jakési formy katarze v krizovém prostředí. Zatímco před vězněním je víra zdrojem hledání východisek a poznání sebe sama, ve vězení se víra stává nevyčerpatelným zdrojem klidu, vyrovnanosti a optimismu. Věznění tak může přispět ke skutečnému přijetí víry či k jejímu prohloubení. Lze potvrdit: „Konverze, křty a

⁵⁹ Dotazníky respondentů – archiv autora

⁶⁰ Dotazníky respondentů – archiv autora

⁶¹ Na základě osobního rozhovoru s odsouzeným NN. Písemné poznámky v archivu autora práce.

skutečná pastorece ve vězení existují.“⁶² Z výše uvedeného je patrné, že postoj k náboženství změní pobyt ve vězení mnohdy naprosto diametrálně.

Osobní svědectví autora: „Jeden kolega spoluvězeň očekával soudní projednání své žádosti o podmíněné propuštění. V předvečer tohoto jednání mne požádal: „Ty chodíš do kaple se modlit. Nemohl by ses za mě pomodlit, aby mě soud zítra pustil na podmíněné propuštění domů?“ Trochu mne tato prosba zaskočila. Vůbec jsem se necítil jaksi oprávněn toto činit, nicméně snažil jsem se mu vyhovět. Nejprve jsem mu ve stručnosti řekl, proč do kaple chodíme a co tam děláme. Otevřel jsem Bibli a společně si přečetli z Janova evangelia 8. kapitolu – Ježíš a cizoložnice.⁶³ Dotyčný nikdy Bibli nečetl, příběh ho zaujal. Pokusil jsem se na tomto evangelijním příběhu vysvětlit následující: cizoložnice dostala druhou šanci, i ty bys zítra u soudu měl dostat druhou šanci v podobě podmíněného propuštění. Poté jsme se společně pomodlili, i za jeho propuštění. Pravda, trochu kostrbatě (dotyčný se asi nikdy nemodlil), ale zřejmě o to upřímněji, asi úměrně logické touze po podmíněném propuštění. Druhý den ho soud při jednání skutečně propustil. Zde by mohl příběh skončit šťastným koncem. Ale nikoliv. Za několik let se náš napravený hříšník objevil opět ve stejném vězení. Samozřejmě si mne pamatoval. „Tak modlitba za propuštění asi pomohla?“ zeptal jsem se ho. Ptal jsem se dále, co se přihodilo, že je znovu ve vězení. Něco se nepovedlo, rozumějte – policie ho chytila. Jak jsem se dále z rozhovoru dozvěděl, do kostela či církevního společenství nechodil, na Boha si nevzpomněl. Nyní opět slibuje, a zřejmě tomu i věří, že je ve vězení naposledy.“⁶⁴

Víme vůbec, jakým způsobem se máme modlit? Apoštol Pavel říká: „Také Duch přichází na pomoc naší slabosti. Vždyť ani nevíme, jak a za co se modlit, ale sám Duch se za nás přimlouvá nevyslovitelným lkáním.“⁶⁵ Přemýšlím, co si myslí Bůh o takovéto modlitbě a o tomto ne ojedinělém životním příběhu vězně. Dotyčný měl šanci se napravit, obrátit se, když mu modlitba pomohla k podmíněnému propuštění, ale nevyužil této druhé šance. Dá mu Bůh ve svém milosrdenství ještě další? Bůh asi ano, soud již nikoliv.

⁶² OPATRŇY Aleř, *Pastorece zvlářtních skupin*. řervený Kostelec: nakladatelství Pavel Mervart, 2014, s. 143

⁶³ Srovnej J 8,11

⁶⁴ Na základě osobního rozhovoru s odsouzeným NN. Písemné poznámky v archivu autora práce.

⁶⁵ Ř 8,26

Otázka č. 3

3. Jak hodnotíte činnost duchovních v podmínkách vyšetřovací vazby?

Celkem čtyři z dotazovaných nebyli ve výkonu vazby, tudíž nemohli hodnotit.

Opět se vyskytly krátké odpovědi typu: „pozitivně či kladně“.

Jeden z dotazovaných uvádí: „Vyšetřovací vazba ve svých počátcích byla pro mne zdrojem silného stresu a příčinou psychického rozvratu, takže z prvních 6 měsíců vazby si pamatuji jen návštěvy u psychiatra. Posléze mi návštěvy duchovního přinesly úlevu, malou Bibli a hojivou četbu z ní, na kterou jsem se posléze dokázal soustředit.“⁶⁶ Na každého člověka působí pobyt ve vazbě tíživě, snad pouze s výjimkou zkušených recidivistů. Proto považuje většina dotazovaných návštěvu a pomoc duchovního během pobytu ve vazbě za velice důležitou.

Vězeňský kaplan je jediný civilní člověk, který má k vězněnému kromě advokáta přístup. (Obviněný na vazbě má ještě nárok na návštěvu blízkých v návštěvní místnosti ve věznici v celkové době 3 hodin měsíčně, dle možností rozložit na dvě části po hodině a půl.) Domníváme se, že by k nově zadrženým měl přicházet spolu s psychologem automaticky. Samozřejmě s důrazem na dobrovolnost a ochotu k takovému rozhovoru ze strany zadrženého. Ideálně během prvním hodin po zatčení, otázkou je, zdali je to z časových a personálních důvodů možné. Důležitost včasného kontaktu lze podpořit citací jednoho z dotazovaných: „Je to poměrně individuální, ale dovolat se ve vazebních podmínkách rychlého kontaktu s kaplanem je svízelné, mnohdy to přináší pocity beznadějného čekání.“⁶⁷ Kdyby duchovní měli možnost hovořit se zadrženými v následných hodinách, jistě by to přineslo kýžené ovoce ve smyslu nenásilného získání nových věřících, jejich evangelizaci. Učiní-li vězeň s duchovním dobrou zkušenost již ve vazbě, s větší pravděpodobností vyhledá jeho pomoc a doprovázení i později ve výkonu trestu odnětí svobody.

⁶⁶ Dotazníky respondentů – archiv autora

⁶⁷ Tamtéž

Otázka č. 4

4. Jak hodnotíte činnost duchovních v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody?

Nejčastěji byla hodnocena jako vstřícná, lidská, překvapivě otevřená, kvalitní vzhledem k typu zařízení. Další hovoří o veliké důležitosti, až nezbytnosti. Někteří z dotazovaných prošli více věznicemi, tudíž mohou srovnávat. Hodnotí činnost duchovních jako vesměs dobrou, ve VV Praha Ruzyně jako nadprůměrně dobrou.

Některé odpovědi hovoří o zjištěných záležitostech, o snaze získat nějakou výhodu a hledají užitek pro sebe. „Kdyby to bylo možné a při dobré vůli uvítal bych, kdyby nás kaplani brali víc ven na vycházky, třeba i do kostela. V kapli by se mohlo věnovat více času poslechu hudby, anebo sledovat filmy o Ježíšovi a tak podobně. Kaplani by měli lidem v nouzi více pomáhat, např. známkami na dopisy.“⁶⁸ Z lidského a psychologického hlediska je toto zcela pochopitelné a netřeba se nad tím pohoršovat.

Pokud člověk nastoupil duchovní cestu ve svém novém životě bez trestné činnosti, a míní svoji novou cestu vážně, tak je třeba mu pomoci. Takovou vítanou pomocí se stává duchovní doprovázení. Doprovázející by měl přistupovat k doprovázenému bez předsudků, věřit v jeho dobré jádro. Duchovní doprovází na cestě k Bohu, pomáhá naplnit touhu člověka vydat se k Bohu. Pokud se toto alespoň částečně podaří, pak má doprovázení ohromný uzdravující rozměr. Vězeňský duchovní vyslechne od vězněného jeho aktuální problémy, kterým musí čelit a zároveň je řešit. S věřícími osobami poznávají při společných rozhovorech, jak to vše ovlivňuje jejich vztah k Bohu. Dále může vězeňský duchovní posoudit vztah mezi životním příběhem a momentální situací vězněného, a vhodně mu být nápomocen při nasměrování jeho další životní cesty.

Mnoho křesťanů využívá Boha, aby jim pomohl řešit jejich problémy. Jako extrémní příklad citujeme následující z osobního rozhovoru autora s vězněným člověkem: „*Chodil jsem do kostela a modlil jsem se k Bohu, aby mne policajti nechytily, aby mne neodsoudili nebo abych dostal aspoň malý trest. A nepomohlo to.*“⁶⁹ Co k tomu říci? Je to vychytralá modlitba, která chce Boha jen využívat. Lze s úspěchem diskutovat o upřímnosti takové modlitby, i když snaha „zachránit se“ byla jistě upřímná. Je pak na duchovním pokusit se tento vztah k Bohu korigovat a obrátit vhodným směrem. To vše platí pouze v případě, že odsouzený duchovního navštěvuje a spolupracuje s ním. Takových případů vhodného obrácení a nalezení správného vztahu k Bohu ve vězení v rámci duchovního doprovázení není mnoho, ale vyskytují se.

Duši potěšující je následující byt' krátké, ale výstižné vyznání: „Jako pokřtěný katolík považuji můj čas strávený v kapli za skutečnou duchovní obnovu, jejímž vyústěním je moje studium na KTF UK.“⁷⁰

⁶⁸ Dotazníky respondentů – archiv autora

⁶⁹ Na základě osobního rozhovoru s odsouzeným NN. Písemné poznámky v archivu autora práce.

⁷⁰ Dotazníky respondentů – archiv autora

Otázka č. 5

5. Nacházíte možnosti zlepšení vězeňské duchovní péče? Jaké?

Nejčastější odpověď – ano. Je pravdou, že téměř vždy je co zlepšovat.

Z odpovědí vyplývá potřeba více soukromých rozhovorů. Až na výjimky je kaplan ve vězení jediný člověk, který pátrá po potřebách vězňených a naslouchá jim. Máme na mysli především duchovní potřeby, nikoliv sociální či materiální.

Zajímavý postřeh zmiňuje možnost více využívat tzv. extramurální aktivity. Začlenění do církevních komunit a společenství mimo vězení je jistě velice vhodné jako součást prevence hrozné recidivy vězňených osob, která je nyní až sedmdesáti procentní. „Velkým problémem vězňů bývá, že je jejich bezprostřední okolí (rodina, přátelé) po uvěznění odmítne, případně se právně oddělí (rozvod). To vězňi přitíží a snižuje naději na dobrou resocializaci při návratu z vězení.“⁷¹ Domníváme se, že právě tyto případy jsou možností či příležitostmi pro církve, jak pomáhat vězňeným a pochopitelně zejména pro vězňené, jak zlepšit resocializaci a snížit recidivu. Základním předpokladem je dostatečná míra pokory vězňů a ochota vést řádný život po opuštění věznice. Na tomto poli bylo jistě ze strany církevních a charitativních společností učiněno mnoho záslužného a dobrého. Nezbyvá, než děkovat a přát si pokračování a pokud možno rozšíření těchto aktivit, samozřejmě v rámci zákonných možností a s respektováním vnitřního řádu věznice.

Jeden z dotazovaných zmiňuje mimo jiné i personální otázku vězeňských kaplanů: „Za předpokladu završení církevních restitucí a jejich pozitivního dopadu prostřednictvím zlepšených finančních možností bych uvítal, aby ve věznicích mohli působit katoličtí duchovní na plný úvazek, což by umožnilo výuku katechismu a pravidelné bohoslužby i v neděli o všech velkých církevních svátcích. Církev by měla prosazovat přidělení větších prostor pro kaple ve věznicích, a ve velkých věznicích možnost zaměstnávání dvou kaplanů, kteří by měli zintenzivnit svoji činnost zejména ve vazebních částech. Katolická církev by se měla držet tradic a nezařazovat jako kaplanky ženy.“⁷² S tímto názorem nesouhlasíme, nicméně jej plně respektujeme. Naopak si myslíme, že kaplanky mohou být a jsou přínosem.

Dále respondent kritizuje výběr některých studentů KTF UK Praha z řad vězňů: „Jako student KTF bych uvítal, kdyby byli studenti vybíráni přísněji a to zejména z hlediska studijních předpokladů a z hlediska řekl bych vážení si této možnosti studovat ve vězení. Lidé, kteří mimo učebnu nevysloví větu bez použití vulgarismu, prestiž studia a náboženství velmi snižují.“⁷³

V odpovědích zaznívá i potřeba vysvětlení různých liturgických úkonů. Nejde pouze o vysvětlení samotného liturgického úkonu ve smyslu co, jak a proč se dělá, ale i vysvětlení co pro mne znamená konkrétní liturgický úkon, co mi přináší a dává. Je pro mne nezbytný? Potřebuji ho ke svému duchovnímu životu?

Další z dotazovaných hovoří o potřebě více se věnovat víře než psychologii a nezaměňovat kapli a společenství v ní za advokátní kancelář.

⁷¹ OPATRŇY Aleš, *Pastorace zvláštňích skupin*. Červený Kostelec: nakladatelství Pavel Mervart, 2014, s. 144

⁷² Dotazníky respondentů – archiv autora

⁷³ Tamtéž

Jeden z dotazovaných vidí zlepšení vězeňské duchovní péče v obdržení drobných dárců k Vánocům a v barvení kraslic o Velikonocích. To možná vzbudí úsměv, nicméně v rámci jakési arteterapie, proč ne?

Další z respondentů si představuje zlepšení vězeňské duchovní péče v pomoci vězeňských kaplanů při doprovázení na nové duchovní cestě životem po propuštění z VTOS.⁷⁴ Ideální situace by byla, kdyby vězeňský duchovní mohl duchovně doprovázet osoby i po propuštění z VTOS. Tento ideál není možný například z časových či personálních důvodů. Spokojme se s jakýmsi „předáním“ propuštěného vězně do doprovázející péče duchovního v místě jeho pobytu na svobodě. Toto není rozhodně málo. Samozřejmě je dobrovolnost a ochota propuštěného pokračovat a vytrvat v nastoupené cestě bez trestné činnosti.

Vidíme jistou analogii mezi mladickými sny o duchovním životě a sny (ať již reálnými či nikoliv) osob ve VTOS o snadné cestě k řádnému životu na svobodě po propuštění a snadné nové duchovní cestě. Cuskelly píše: „Především nám musí být jasné, že naše mladické sny o duchovním životě byly neskutečné – jako vůbec všechny mladické sny. Toto poznání je žádoucí. Ale je také žádoucí, abychom z oněch snů vyrostli a aby nám k tomu dopomohli ti, kdo jsou zodpovědní za naše vedení a poučování.“⁷⁵

⁷⁴ Dotazníky respondentů – archiv autora

⁷⁵ CUSKELLY Eugen James, *Současná spiritualita*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, str. 105

Otázka č. 6

6. V případě, že jste v podmínkách VTOS našel cestu k víře, respektive jestliže Vám činnost duchovních otevřela duchovní rozměr života, jste přesvědčen o pokračování nastoupené cesty na svobodě? Jakým způsobem?

Celkem pět dotazovaných uvádí, že cestu k víře našli během svého nynějšího pobytu ve vězení.

Zbylí dotazovaní, kteří se označili jako věřící, přišli do vězení již s vírou. S jedinou výjimkou, kterou citujeme: „Ve vězení jsem cestu k víře nenašel a ani jsem ji nehledal. Bral jsem setkání v kapli jako možnost si trochu popovídat a přijít na jiné myšlenky. Příliš se mi to nedařilo, protože mě rozčilovali někteří odsouzení, kteří tam chodili se mnou. Venku páchají zločiny a ve vězení si hrají na svaté.“⁷⁶ Tento názor není ve vězení ani ve společnosti jistě ojedinělý. Pochopitelně nezbyvá, než jej akceptovat a pokusit se na příkladu vlastního obrácení a pokory, jej alespoň částečně vyvracet. „...malá část vězňů kontakt s duchovním vyhledá. Ten je pro ně někdy jen zpestřením jednotvárnosti, jindy snahou o získání drobné výhody a v neposlední řadě touhou po kontaktu s někým, kdo je důvěryhodný. To ovšem má také své oprávnění; jde jen o to, aby ten, kdo do věznice dochází, neměl dojem, že je určen jen pro zbožné rozhovory.“⁷⁷

Někteří hovoří o úmyslu hledat si po propuštění na svobodu církevní společenství či přímo komunitu církevních bratrů. K úspěšnějšímu začlenění se do těchto společenství by jistě přispělo navázání alespoň prvních kontaktů ještě během pobytu ve vězení. O tzv. extramurálních aktivitách byla již řeč v odpovědích na otázku č. 5.

Jeden z dotazovaných zmiňuje přání zapojit se do katolické církve a načerpané vědomosti a zkušenosti předat mladší generaci. Z hlediska prevence kriminality a recidivy je to jistě bohužel přání. Věřme, že nezůstane pouze v rovině předsevzetí.

Další z respondentů píše o nastoupené cestě v odpovědi: „Zcela určitě. Pokud je daná cesta dobrovolná a upřímná, tak se stane přirozenou součástí mého dalšího života.“⁷⁸

Další z dotazovaných hovoří o velice prospěšné činnosti duchovních ve VV Praha Ruzyně: „Jakožto věřícímu mi zdejší činnost duchovních otevřela srdce. Uvědomuji si, jak jsem v dřívějším životě zanedbával jeho duchovní stránku, jak jsem nečetl Písmo, protože jsem zabýval zaslepeností sám v sobě.“⁷⁹

Jeden z pravoslavných respondentů odpovídá: „Duchovně žiji poměrně intenzivně již od puberty a víru jsem našel ve dvaceti letech. Po propuštění na svobodu rozhodně budu pravidelně navštěvovat pravoslavné liturgie. Bude-li to možné, zapojím se do činnosti společenství křesťanů, např. Salesiáni v Praze Kobylisích. Za předpokladů určitého vývoje mého života na svobodě zvážím možnost přijetí do kláštera v Řecku či Srbsku.“⁸⁰

Další z dotazovaných, student KTF UK sděluje své předsevzetí: „Chci pochopitelně pokračovat v započatém studiu a jistě si uchovám potřebu Božího slova uspokojovanou

⁷⁶ Dotazníky respondentů – archiv autora

⁷⁷ OPATRŇNÝ Aleš, *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: nakladatelství Pavel Mervart, 2014, s.143

⁷⁸ Dotazníky respondentů – archiv autora

⁷⁹ Tamtéž

⁸⁰ Tamtéž

pravidelnou návštěvou bohoslužeb. Obnovený duchovní rozměr mého života prezentuji své přítelkyni při návštěvách zde ve vězení a při vycházkách mimo vězení. Přítelkyně je nevěřící, pokud přijme víru, mým zámyslem v rámci našeho vztahu je přání, aby pod mým vlivem tíhla k požádání o svátost křtu.⁸¹

Jeden z dotazovaných podává autentické svědectví o přijetí své víry: „Víru jsem jako nečekaný dar přijal na kolenou ve své cele při úpěnlivé modlitbě k nebesům, když jsem hledal pomoc pro druhé, pro ty, kterým jsem ublížil a odpuštění sám pro sebe. To vše jsem hledal u Boha, jehož jsem ještě neznal. Myslím, že to byl prožitek víry, fatálního selhání a lítosti, co otevřelo moje srdce a mysl Božímu milosrdenství a daru víry. Pán Bůh si mne našel za mřížemi, zoufalého z toho co se stalo a co nedokážu svými silami dát do pořádku. Nějak vnitřně jsem cítil, že mne Pán Bůh vyslyšel a přijal do své náruče. Toto poznání bylo jakýmsi zlomovým bodem v mé další nastoupené cestě. Poznání Boha a jeho působení v mém životě, vědomí víry a správné cesty. Od této chvíle je určitý duchovní rozměr výkonu trestu jeho logickou a samozřejmou součástí. A zároveň tak potřebnou a důležitou, že si bez něj nedokážu představit svoji přítomnost ani budoucnost. Víra mi dává naději, jež má mnoho vrstev a jen některé jsou nějak konkrétní. Jako třeba naděje, že můj život má svůj smysl a svoji hodnotu. Naděje, že mohu s Boží pomocí alespoň část své viny a napáchané škody, odčinit. Nebo naděje, že mohu být prospěšný a užitečný pro druhé.“⁸²

V souvislosti s výše citovaným svědectvím bychom rádi uvedli slova Anselma Grúna: „Na duchovní cestu se může vydat jen ten, kdo snese pravdu o sobě samém. Kdo část své duše a těla před Bohem a sebou skrývá, ten nemůže na této cestě pokročit. ...Duchovní doprovázení nám pomáhá, abychom své stinné stránky přestali vytěšňovat a předložili Bohu o sobě celou pravdu.“⁸³

⁸¹ Dotazníky respondentů – archiv autora

⁸² Tamtéž

⁸³ GRÚN Anselm, *Doprovázení na duchovní cestě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014, str. 66

Otázka č. 7

7. Jaký má nalezená víra vliv na hodnocení Vašich životních postojů a trestné činnosti?

Společným jmenovatelem většiny odpovědí je konstatování zásadního vlivu víry na hodnocení životních postojů ve smyslu především kritického pohledu na sebe samého. „Víra mi nejen pomáhá překlenout propast od nesvobody jak tělesné, tak obzvláště duševní ke svobodě trvalé kýžené, trvalé. Seskupuje hodnoty člověka vpravdě svobodného, který má vždy žít tak, aby se za svůj život nemusel stydět, tak jako nyní já.“⁸⁴

Dále pak i na hodnotový žebříček: „Víra mi dokázala objasnit příčiny trestné činnosti a pomohla mi zcela přehodnotit můj žebříček hodnot. Mám tendenci se domnívat, že kdybych žil dříve jako pravověrný křesťan, tedy tak, jak se budu snažit žít po propuštění, nikdy bych se majetkové trestné činnosti nedopustil.“⁸⁵ Nezbyvá než se opakovat a přát si, aby tomu tak skutečně bylo.

Podobně odpovídá i jiný dotazovaný, přičemž zmiňuje i některé své spoluvězně: „Víra mými životními postoji prostupuje, přesto se mi stěží daří uplatňovat principy křesťanské lásky o odpuštění vůči zkaženým lidem, kteří jsou navíc agresivní ke svému okolí. Jejich základním principem je ubližovat a škodit druhým. Ve vězeňských zařízeních se takovýmto lidem nelze dost dobře vyhnout. Stále mi schází potřebný nadhled. Zdroje a příčiny své trestné činnosti bych našel i jako bezvěrec. Jako křesťan se za své trestné jednání stydím, snažím se o pokání přesvědčen, že pokud bude moje víra silná, další excesy jsou naprosto vyloučeny.“⁸⁶

Závěrem ocitujeme již dříve citovaného „poněkud rozladěného bezvěrce“: „Jak jsem už napsal, víru jsem ve vězení nenašel, i když jsem pořád tak trochu věřící. Moje životní postoje jsou hlavně neubližovat lidem podle hesla – žít a nechat žít.“⁸⁷ Toto heslo bychom označili za jakousi ateistickou verzi zlatého evangelijního pravidla.⁸⁸

Při hodnocení své trestné činnosti dotazovaní často kriticky hovoří o svém myšlenkovém obzoru před zatčením, který je poměrně úzce ohraničený prizmatem výrazně materiálního zaměření. Příklonem k duchovním životním hodnotám počíná jejich duchovní obroda. Nakolik jsou jejich slova upřímná, prokáže čas a jejich chování po propuštění na svobodu. „Řada vězňů dokáže mluvit velmi dojemně o svém osudu, ale je třeba počítat s tím, že mnozí mají své morální vědomí značně zdeformované.“⁸⁹ Nelze však opominout fakt, že ve vězení se nachází poměrně dost odsouzených za neúmyslné či nedbalostní trestné činy. „...velmi žádoucí je působení mezi mladistvými a mladými vězni. Jsou to někdy lidé, kteří v dětství procházeli dětskými domovy nebo se dostali do vězení z vyložené hlouposti.“⁹⁰ U této skupiny odsouzených nejsou pochyby o hodnověrnosti jejich hodnocení svých životních postojů a své trestné činnosti, příliš na místě.

⁸⁴ Dotazníky respondentů – archiv autora

⁸⁵ Tamtéž

⁸⁶ Tamtéž

⁸⁷ Tamtéž

⁸⁸ Srovnej Mt 7,12

⁸⁹ OPATRŇY Aleš, *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: nakladatelství Pavel Mervart, 2014,s.144

⁹⁰ OPATRŇY Aleš, *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: nakladatelství Pavel Mervart, 2014,s.143

Otázka č. 8

8. Domníváte se, že může mít víra pozitivní dopady působící proti případné recidivě?

Většina odpovídajících si nedokáže představit recidivu své trestné činnosti. Jsou přesvědčeni o pozitivním dopadu své víry. „S recidivou nepočítám. Pro opravdu věřícího, nikoliv pozéra, musí mít víra pozitivní dopad a pomáhá v úsilí proti případné recidivě.“⁹¹

Další z respondentů je přesvědčen o své správně nastoupené cestě nápravy: „Jak plyne již z odpovědi na předchozí otázku (viz citace č. 78), týkající se hodnocení mého života před zatčením, podaří-li se mi setrvat na cestě duchovní obnovy a kráčet po ní jako praktikující katolík, tak si možnost jakékoliv recidivy naprosto nepřipouštím.“⁹²

Jiný z respondentů hovoří v pokoře o své pomáhající víře: „Bezespору mi víra pomáhá a svým hlubokým duchovním posláním bude zabraňovat v páchání amorálních skutků, pro které jsem v současnosti ve zdejší výkonu trestu a pro které se hluboce stydím.“⁹³ K této odpovědi poznamenáváme, že sdílíme názor o víře pomáhající, nikoliv však víře jaksi samospasitelné a automaticky zabraňující recidivě. Nejdůležitější se jeví rozhodnutí člověka nevracet se zpět na šikmou plochu. Tak o tom hovoří další z odpovídajících respondentů: „Pokud osoba myslí svoji víru vážně a upřímně, a pochopí její základní principy a řídí se jimi, pak k recidivě dojít nikdy nemůže.“⁹⁴

K recidivě trestné činnosti dochází bohužel i u věřících osob. Mnohdy jsme svědky krásně znějících zbožných slov a předsevzetí. Přesto se jedinec octne opět ve vězení. Za tuto skutečnost musí každý znovu páchající přijmout osobní zodpovědnost. Je však pravdou, že bývalí vězni jsou znevýhodněni uplatnit se na pracovním trhu, mají potíže s ubytováním a dalším sociálním zázemím. Netřeba zastírat, že za tyto potíže si mohou většinou sami. Nicméně různá společenství rozmanitého zaměření mohou být, krom víry, velkou oporou v jejich úspěšné resocializaci. Samozřejmostí při této pomoci je upřímná snaha bývalých vězňů o začlenění se zpět do společnosti, snaha tuto nabízenou pomoc přijmout a nezklamat důvěru. Toto vše shrnuje odpověď respondenta: „Pozitivní dopady jednoznačně ano, ale přísně individuálně. Po dobu mého výkonu trestu odnětí svobody (5 let) jsem slyšel mnoho slibů a přesvědčení o nevracení se zpět do kriminálu, a to i u věřících ze společenství. Bohužel skutečnost byla někdy jiná a někteří se vrátili zpět do vězení. Na druhou stranu vím o lidech, kteří se venku uchytili a dokonce pomáhají druhým. Mají dobré srdce a asi jim v tom pomáhá i víra.“⁹⁵

V souvislosti s výše uvedenou odpovědí dotazovaného (citace č. 95), bychom rádi použili slova Cuskellyho: „...dosahuje člověk své plnosti jako lidská osobnost úměrně k svému úplnému zapomenutí na sebe. Nalézá své skutečné dobro tehdy, když se snaží o dobro druhých a respektuje cenu druhých lidí jako takových.“⁹⁶

⁹¹ Dotazníky respondentů – archiv autora

⁹² Tamtéž

⁹³ Tamtéž

⁹⁴ Tamtéž

⁹⁵ Tamtéž

⁹⁶ CUSKELLY Eugen James, *Současná spiritualita*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, str. 47

Otázka č. 9

9. Jak konkrétně hodnotíte přínos četby Písma a návštěv vězeňské kaple?

Opět se vyskytly obecné odpovědi např. – kladně. Naproti tomu zazněly konkrétní odpovědi: „Ne nadarmo se Písmu říká Slovo Boží. Je to nástroj či způsob jak se přiblížit Bohu. Pokud je kaplan vstřícný a otevřený, pak je to obrovský přínos pro to, jak úspěšně a bez úhony přežít pobyt ve vězení, ale zejména je to výborný základ pro zdárný život venku po propuštění.“⁹⁷

V podobném duchu odpovídá jiný dotazovaný: „Každé čtení Bible mne utvrzuje ve správnosti nastoupené cesty, když návyk návštěvy vězeňské kaple mi přináší svrchovanou potřebu navštěvovat bohoslužby a vyhledat křesťanské společenství věřících i na svobodě.“⁹⁸ Další respondent píše o pomoci Písma a své víry v nelehké životní situaci: „Bez četby Písma a víry v Boha, bych zcela určitě nezvládal svůj pobyt ve vězení, odloučení od svých blízkých, nemožnost jim být nápomocen. Návštěvy vězeňské kaple a zdejšího společenství jsou pro mne vždy zářivým majákem v tomto rozbořeném moři.“⁹⁹

Někteří dotazovaní se zabývali ve svých odpovědích tím, co pro ně znamená či představuje Bible: „Písmo by mělo být pro každého člověka cosi jako listina základních práv a svobod. Slabikář, učebnice i kánon pro všechny a po celý život. Bibli vnímám i jako abecedu životních zkušeností, která umí při mnoha životních rozhodnutích napovědět. Pevně věřím, že po mém propuštění na svobodu mi bude nadále jakýmsi rádcem či průvodcem mravního života.“¹⁰⁰

Často se v odpovědích vyskytuje konstatování o osvobozujících pocitech při čtení Písma. Při hodnocení návštěv vězeňské kaple se často hovoří o pocitech zastání, sounáležitosti, pokory, solidarity, lásky k bližnímu, v podobném duchu jako se píše v Bibli: „Jako vyvolení Boží, svatí a milovaní, oblečte milosrdný soucit, dobrotu, skromnost, pokoru a trpělivost. Snášejte se navzájem a odpouštějte si, má-li kdo něco proti druhému. Jako Pán odpustil vám, odpouštějte i vy. Především však mějte lásku, která všechno spojuje k dokonalosti.“¹⁰¹

Jeden z respondentů hovoří o důležitosti exegezi jednotlivých částí Písma: „Čtení a následný výklad mně přijde opravdu podstatnou až klíčovou součástí návštěv kaple. Toto lze však aplikovat i samostatně na ubytovně. Společenství mne tolik neoslovuje či neposiluje, ovšem kázání v kapli dává návštěvám kaple náležitou formu i obsah. Někdy totiž hrozí, že se povídání či diskuze v kapli zvrhne v bezbřehé řečnění a všeobecné stěžování si na všechny a všechno.“¹⁰² S tímto názorem o stěžování si na vše se lze ztotožnit.

Velmi pak záleží na zkušenostech a obratnosti kaplana, aby v těchto situacích dokázal udržet plodnou, obohacující diskusi a ryzího ducha ve smyslu jak se píše v Písmu: „Pak už nebudeme nedospělí, nebudeme zmítáni a unášeni závanem kdejakého učení – lidskou falší,

⁹⁷ Dotazníky respondentů – archiv autora

⁹⁸ Tamtéž

⁹⁹ Tamtéž

¹⁰⁰ Tamtéž

¹⁰¹ Ko 3,12-14

¹⁰² Dotazníky respondentů – archiv autora

chytráctvím a lstivým sváděním k bludu. Buďte pravdiví v lásce, ať ve všem dorůstáme v Krista.¹⁰³ a na jiném místě: „Konečně, bratří, přemýšlejte o všem, co je pravdivé, čestné, spravedlivé, čisté, cokoli je hodné lásky, co má dobrou pověst, co se považuje za ctnost a co sklízí pochvalu.“¹⁰⁴

Jeden z respondentů vidí inspiraci Písmen přímo i pro život ve vězení: „Bible přináší odpovědi na mnohé otázky, které přináší každodenní život. Pro život ve vězení to platí dvojnásob. Podobenství obsažená v Písmu jsou nevyčerpatelným zdrojem poučení pro každého hloubavého člověka.“¹⁰⁵ Dále pokračuje: „...během mého výkonu trestu odnětí svobody jsem měl možnost se modlit v šesti vězeňských kaplích. Pokud se jedná o kapli ve VV Praha Ruzyně, největší přínos spatřuji v pravoslavné liturgii. Je pro mne zdrojem očištění a ryzí víry. Katolické společenství ve zdejší kapli hodnotím rovněž příznivě, velmi záleží na osobě kazatele.“¹⁰⁶

¹⁰³ Ef 4,14-15

¹⁰⁴ Ef 4,8

¹⁰⁵ Dotazníky respondentů – archiv autora

¹⁰⁶ Dotazníky respondentů – archiv autora

6. ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo podpořit přesvědčení autora, že vězeňská duchovní péče může pomoci k prevenci recidivy a ke snížení kriminality vězněných osob. V práci měly být popsány a vyhodnoceny podmínky vězeňské duchovní péče, které by mohly tomuto cíli napomáhat. Vězeňská duchovní péče je vyhledávána určitou skupinou lidí, zejména věřících. Ve sledované věznicí je to přibližně 5-10% z celkového počtu vězněných. Zkoumáme tedy jednání poměrně malé skupiny vězněných osob.

V první kapitole byly stručně popsány některé prvky duchovního života, jako modlitba, rozjímání, církevní společenství a bohoslužba.

Druhá kapitola nám představila základní strukturu VV Praha Ruzyně se stručným popisem jednotlivých oddělení vazební části a části VTOS.

Ve třetí kapitole byly popsány konkrétní podmínky k čerpání vězeňské duchovní péče. Dále byly vyjasněny rozdíly v možnostech čerpání péče mezi obviněnými (VV) a odsouzenými (VTOS). V této kapitole jsme objasnili, jak vězněné osoby prožívají ve vězení nejdůležitější události liturgického roku (Advent, Vánoce a Velikonoce). Zabývali jsme se svátostmi, které je možno ve vězení přijímat a co toto přijímání vězněným přináší a jak je ovlivňuje. Byla citována četná autentická svědectví vězněných z osobních rozhovorů s autorem.

Ve čtvrté kapitole bylo popsáno institucionální zajištění vězeňské duchovní péče ve věznicích v České republice. Byla objasněna činnost občanského sdružení Vězeňská duchovenská péče, byla představena dohoda o duchovní službě a Vězeňská duchovní služba.

V páté kapitole bylo provedeno vyhodnocení jednotlivých otázek dotazníku. Byly použity četné autentické citace z odpovědí dotazovaných. Z těchto odpovědí lze usuzovat na motivaci vězňů k čerpání vězeňské duchovní péče. O nejprostší motivaci, totiž příležitost opustit stísněný prostor vězeňské cely (v případě VV) a zpestření jednotvárné nudy, byla již řeč. Je to naprosto lidsky pochopitelné. Máme-li se zabývat poněkud duchovnějším motivací, lze konstatovat, že je skupina vězněných, kteří uvádějí jaksi vzletnější cíle, než výše zmíněné. Společným jmenovatelem těchto typů odpovědí v dotazníku je úsilí o napravení se, snaha vést řádný život, uznání své viny-zkrátka závazek nevracet se zpět do života za mříže. Co lze dělat pro to, aby toto vše nebyla jen planá předsevzetí a pouze krásná slova bez následných činů? U věřících osob se jeví odpověď zdánlivě snadná. Je to stále se prohlubující zakořenění ve víře v Boha a orientace na duchovní žebříček hodnot. Velkým přínosem jsou návštěvy dobrovolníků z farností ve společenství ve vězeňské kapli. Čím častěji, tím lépe. Jedině tak lze navázat těsnější vztah a souznění. Pochopitelně je třeba respektovat vnitřní řád příslušné věznice a zákonné možnosti. Zákon o VTOS umožňuje vězněným opustit věznicí v rámci společných či volných vycházek. Společnou vycházkou se rozumí vycházka s doprovodem zaměstnance VS ČR, tedy i vězeňským kaplanem. Volná vycházka je zcela samostatná s rodinnými příslušníky vězněného. Dále zákon umožňuje řediteli věznice jako kázeňskou odměnu umožnit vězněnému přerušit trestu až na 30 dní v roce. Toto jsou příležitosti jak být účasten na životě společenství mimo věznicí. Účast na životě církevních komunit a společenství mimo vězení se jeví jako důležitá pomoc při zakořenění ve víře v Boha a následně jako prevence další kriminality bývalých vězňů. Bylo by jistě naivní se domnívat, že tímto způsobem lze okamžitě snížit velkou recidivu v českém vězeňství. Nicméně toto

začlenění do mimovězeňských církevních společenství by se mohlo ukázat jako vhodný začátek. Nabízí se spolupráce se sociálními kurátory, probační a mediační službou.

Autora zajímá, jaký vliv má na další život vězně po propuštění z VTOS čerpání vězeňské duchovní péče. Tento vliv nelze dost dobře přesně změřit či ověřit. Určitou zpětnou vazbu dávají recidivisté vracející se zpět do vězení. Během autorova pobytu ve VV Praha Ruzyně se po svém propuštění na svobodu znovu ocitli ve VTOS nejméně tři osoby, které pravidelně během svého minulého trestu navštěvovali společenství ve vězeňské kapli a čerpali vězeňskou duchovní péči. Byli to lidé, kteří měli předsevzetí se nikdy do vězení nevracet. Toto předsevzetí má ostatně drtivá většina vězňů. Zbylé osoby, které byly propuštěny z VTOS a navštěvovaly společenství se prozatím do VTOS nevrátily. Jedná se přibližně o deset osob, o kterých má autor kusé zprávy v tom smyslu, že vedou normální život bez trestné činnosti, chodí do práce a mají rodinné zázemí. Jsme si plně vědomi toho, že tato osobní zkušenost autora vůbec nemůže nic signifikantně vypovídat o kladném vlivu čerpání vězeňské duchovní péče na snížení recidivy. Snažíme se o pouhý náznak možného budoucího výzkumu s použitím dat VS ČR, ke kterým autor jako vězeň nemá pochopitelně přístup. Bylo by jistě zajímavé s pomocí těchto dat zkoumat procentuální výši recidivy vězňů, kteří aktivně navštěvovali společenství ve vězeňské kapli a čerpali vězeňskou duchovní péči. Předpokládáme, že toto procento by bylo nižší než u skupiny, kteří nečerpají vězeňskou duchovní péči. Nicméně i tak existuje zřejmě oprávněná následující námitka. Jsou osoby, které jsou predeterminovány k nižšímu procentu recidivy, aniž by to souviselo s čerpáním vězeňské duchovní péče. Důvodů je celá řada. Uvádíme pouze některé: sociální zázemí, pracovní návyky, prvotrestanost či vícetrestanost vězně, míra dosaženého vzdělání, druh trestné činnosti. Domníváme se, že právě čerpání vězeňské duchovní péče je jedním z těchto faktorů, který snižuje procento recidivy.

Analýza ukázala, že čerpání vězeňské duchovní péče člověku ve vězení prospívá a má rozhodně svůj význam a kladný smysl. Je třeba si klást otázku, jakým způsobem lze posílit vliv čerpání vězeňské duchovní péče na období po propuštění vězně z VTOS.

Seznam použitých zkratek

VV - výkon vazby

VV Praha Ruzyně - Vazební věznice Praha Ruzyně

VTOS – výkon trestu odnětí svobody

TPN - trvale pracovní nezařazení

II. VC – Druhý Vatikánský koncil

KKC – Katechismus katolické církve

VDP – Vězeňská duchovenská péče

VS ČR – Vězeňská služba České republiky

VDS - Vězeňská duchovní služba

Seznam použité literatury:

Bible, český ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost 2006

Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995

Katechismus katolické církve, Praha: Zvon, 1995

OPATRŇY Aleš, *Pastorace zvláštŇních skupin*. Červený Kostelec: nakladatelství Pavel Mervart, 2014

Zákon o církevních a náboženských společnostech č. 3/2002 Sb.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR 345/1999 Sb., kterou se vydává řád VTOS

Zákon č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby

Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody

Stanovy VDP, schválené členskou schůzí VDP dne 27. 3. 2014

Služební kodex ekumenické spolupráce VDP; schválila členská schůze VDP dne 20. 3. 2013

Dohoda o duchovní službě, Č. j.: GŘ VS ČR-635/107/93

Nařízení generálního ředitele VS ČR č.67/2013, kterým se vyhláškouje Dohoda o duchovní službě

De FIORES Stefano, *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999

HEILER Friedrich, *Das Gebet*. Eine religionsgeschichtliche und religionssoziologische Untersuchung, München 1923

GRŮN Anselm, *Doprovázení na duchovní cestě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014

CUSKELLY Eugen James, *Současná spiritualita*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994